

FAGFORENINGSINTERNATIONALEN OG DSF TIL 1914

Af Søren Federspiel

Indledning

Nærværende artikel prætenderer ikke at give et fuldstændigt eller udtømmende billede af den internationale fagbevægelses historie i perioden frem til 1914. Fremstillingen er at betragte som en oversigt over visse sider af den organiserede internationale fagbevægelses historie fra dens ansatsvise begyndelse omkring århundredskiftet til dens institutionalisering som internationalt fagforeningsforbund i 1913/14 umiddelbart inden 1. verdenskrigs udbrud.

Den periode i den faglige internationalismes udvikling, som her behandles, kan betragtes som den konstituerende. Udviklingen blev i væsentlig udstrækning afbrudt af 1. verdenskrig, der nærmest kom til at betegne et tomrum i fagforeningsinternationalismens historie. Efter krigen forsøgte de ledende kræfter i fagforeningsinternationalen at retablere det ødelagte samarbejde, men krigen og især den russiske revolution og de revolutionære opstande rundt om i Europa havde skabt en væsensforskellig situation i forhold til den, der var tilstede før krigen og revolutionerne. Det internationale faglige samarbejde kom således efter 1917/18 til at udfolde sig indenfor rammerne af to organisationer. En reformistisk, hvis orientering var 2. Internationales efterfølgere, og en revolutionær, hvis virksomhed var snævert knyttet til den nye 3. Internationale, Komintern.

Ved fagforeninger forstås her sammenslutninger af arbejdere vendt mod kapitalen og det kapitalistiske system. Fagforeningernes formål betragtes således som det dobbelte, at kæmpe indenfor lønsystemet for at opnå så gode livsbetingelser som muligt for medlemmerne samt at fungere som en art forberedende skole til kampen mod systemet selv. De ikke-emancipatoriske, s. k. gule fagforeninger, vil således ikke blive behandlet. De har iøvrigt aldrig opnået en størrelse endstige betydning, der kunne måle sig med de emancipatoriske fagforeningers. Det bør pointeres, at grænsen mellem de to kategorier, den emancipatoriske og den ikke-emancipatoriske kan være vanskelig at drage konkret historisk. Den amerikanske landsorganisation tilhørte således klart den sidstnævnte kategori. Alligevel blev den ikke af fagforeningsinternationalen betragtet som en gul organisation. De engelske og tyske landsorganisationer kan derimod ikke placeres i denne kategori, men heller ikke entydigt i den emancipatoriske.

Ved fremstillingen er der blevet lagt vægt på at belyse forholdet mellem dansk og international fagbevægelse. Den internationale fagbevægelses hi-

storie i perioden til 1914 er et forholdsvis ubeskrevet blad, der foreligger således ingen samlet endsigende fyldestgørende fremstilling om emnet. Vender man sig til sammenhængen mellem dansk og international fagbevægelse i perioden, kan ovennævnte karakteristik tages uden forbehold. Som følge af denne tingenes tilstand vil der i det følgende blive lagt vægt på overhovedet at få klarhed over, hvordan udviklingen formede sig, dvs. begivenhedshistorien vil indtage en fremtrædende plads. Fremstillingen vil fortrinsvis bevæge sig på fagforeningsplan, mens en forbindelse til det politiske, økonomiske og samlede samfundsmæssige plan kun vil blive trukket lejlighedsvis i antydningens form.¹

Efter en skitsering af baggrunden for fagforeningsinternationalen vil der blive lagt vægt på internationalens oprettelse i 1901. Videre vil fagforeningsinternationalens udvikling blive undersøgt således, at den organisatoriske opbygning følges sideløbende med de politiske modsætninger, hvorigennem internationalen udviklede sig.

Fagforeningsinternationalens baggrund

IAA og 2. Internationale

Fagforeningsinternationalens forhistorie som den udviklede sig frem til 1901, hvor de internationale fagforeningskonferencer blev institutionaliseret, tog sin begyndelse som organiseret bevægelse med 1. Internationales dannelse i 1864. Ganske vist havde der forud for 1864 været internationalt samarbejde, men det foregik planløst på en af tilfældighed præget måde mellem lokale sammenslutninger af arbejdere.

1. Internationales etablering var i sig selv et resultat af fagligt samarbejde på tværs af nationale grænser. Men den Internationale Arbejder-Association (IAA) blev ikke noget eksklusivt udtryk for den faglige internationalisme. Fra internationalens start var det faglige og politiske integreret i en enhed, og i perioden frem til opløsningen vedblev dette at være tilfældet. Enheden af faglig og politisk virksomhed må dels ses i sammenhæng med arbejderbevægelsens endnu forholdsvis svage udvikling i 1860'erne udenfor England – der var således ingen materiel basis i IAA's spredte internationale grupper for en faglig og politisk opdeling. Dels må enheden ses i sammenhæng med, at fagbevægelsen sideløbende med varetagelsen af sin primære funktion: salget af varen arbejdskraft, måtte kæmpe en politisk kamp for samfundsmæssig anerkendelse.

IAA tog eksplicit stilling til fagforeningsspørgsmålet på sin kongres i Genf 1866, hvortil Marx havde udarbejdet en »instruktion«: »Internationale Verbindung der Bestrebungen durch Vermittlung der Assoziation in dem Kampf zwischen der Arbeit und dem Kapital.« Heri præciseres IAA's opgave til »... die bisher zerstreuten Bestrebungen zur Emanzipation von seiten der Arbeiterklassen in verschiedenen Ländern zu verbinden, zu verallgemeinern und ihnen Gleichförmigkeit zu geben.«²

Det almene syn på fagforeninger kom til udtryk i afsnittet »Gewerbvereine – ihre Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft.«, det hedder her bl. a.:

»Kapital ist konzentrierte soziale Gewalt, während der Arbeiter nur über seine individuelle arbeitende Kraft zu verfügen hat ... Die einzige soziale Gewalt auf der Seite der Arbeiter ist ihre Anzahl. Die Gewalt der Zahlen wird jedoch durch Uneinigkeit Zersplittert. Die Zersplitterung der Arbeiter wird erzeugt und erhalten durch ihre unvermeidliche Konkurrenz unter sich selbst ... Das unmittelbare Ziel der Gewerbevereine beschränkt sich daher auf die notwendigen täglichen Kämpfe zwischen Arbeit und Kapital, und ein Mittel der Abwehrung gegen die unaufhörliche Übergriffe des Kapitals, mit einem Wort, auf die Frage des Lohnes und der Arbeitszeit ... Auf der anderen Seite haben die Gewerbevereine, unbewusst, schwerpunkte der Organisation für die Arbeiterklasse gebildet, ...«. Om fagforeningernes nutidige stilling hedder det: »Die Gewerbevereine haben den unmittelbaren Kampf gegen das Kapital zu ausschliesslich vor Augen gehabt. Sie haben ihre eigene Macht der Tätigkeit gegen das heutige Produktionswesen noch nicht vollkommen verstanden. Sie haben sich deshalb von der allgemeinen sozialen und politischen Bewegung frengehalten ...«. og om fremtiden hedder det: »Abgesehen davon, dass die Arbeiter den unmittelbaren Übergriffen des Kapitals entgegenwirken, müssen sie nunmehr lernen, bewussterweise als Brennpunkte der Organisation der Arbeiterklasse zu handeln, im Grossen Interesse ihrer vollständigen Emanzipation. Sie müssen jede soziale und politische Bewegung, welche auf dieses Ziel lossteuert, unterstützen, sich selbst als die handelnden Kämpen und Vertreter der ganzen Klasse betrachten, ...«. ³

Denne instruktion blev udgangspunkt for de socialistisk orienterede sektioners virksomhed. Under stridighederne i IAA mellem tilhængere af Proudhon og senere Bakunin på den ene side og Marx' tilhængere på den anden side, blev marxisternes holdning i fagforeningsspørgsmålet udvidet og præciseret.

IAA blev reelt opløst i 1872 efter at de engelske fagforeninger, der var internationalens væsentligste basis, havde trukket sig ud af det internationale samarbejde. ⁴ Baggrunden herfor må primært søges i, at de engelske kapitalisters import af kontinentale strejkebrydere ophørte omkring 1870. Det begyndende industrielle opsving fra slutningen af 1860'erne medførte en udvidelse af den kontinentale industriproduktion. En udvikling, der blev befordret af oprettelsen af nationalstater på kontinentet – først og fremmest det tyske kejserrige 1871, hvorved den tyske kapital frit kunne udfolde sig i national målestok. Med udvidelsen af industriproduktionen fulgte en opsugning af arbejdskraft på kontinentet, der umuliggjorde den gamle trafik med eksport af strejkebrydere til England. Den umiddelbare interesse som de engelske fagforeninger havde haft i at styrke IAA for derigennem at forhindre import af strejkebrydere fra kontinentet forsvandt så at sige omkring 1870. Heri må en væsentlig del af forklaringen søges på at de engelske fagforeninger lod IAA sejle i sin egen sø. Til denne forklaringsfaktor kommer den, at dannelsen i 1868 af TUC (Trade Union Congress), der efterhånden og især efter 1871, med ophævelsen af koalitionsforbuddet i England, kom til at fungere som et koordinerende organ i engelsk fagbevægelse, betød at IAA-generalrådet fik en nationalt baseret afløser i sin funktion som landsorganisation for England. Til disse forklaringer, der må betragtes som de grundlæggende, kom de ideologiske uoverensstemmelser dels i forholdet mellem TUC og generalrådet, der blev aktualiseret i forbindelse med Pariserkommunen i 1871, dels mellem Marx' og Bakunins tilhængere i internationalen.

Udviklingen af produktivkræfterne svarede med andre ord ikke længere

til IAA's realitet, en bred international organisering baseret på internationale grupper rundt om i landene. Under de nye produktionsforhold måtte arbejderklassen udvikle sig som klasse for sig i national målestok. Marx' og generalrådets anbefaling af at opløse IAA ved at lade generalrådet overflytte til USA repræsenterer således en præcis vurdering af denne udvikling.

I perioden fra omkring midten af 1870'erne, hvor en lang depressionsbølge satte ind og til 1890'erne, hvor denne blev afløst af et fornyet opsving i de økonomiske konjunkturer, blev arbejderbevægelsens kræfter koncentreret om den nationale opbygning og konsolidering. Konsolideringen medførte i de fleste arbejderbevægelser en opdeling i en faglig og politisk gren.

Denne udskillelsesproces forløb forskelligt, betinget af de nationale og lokale omstændigheder. I England forblev arbejderbevægelsen intakt, fagligt organiseret og først i 1906 dannedes et selvstændigt arbejderparti. I Tyskland adskiltes parti og fagbevægelse gradvist fra 1870'ernes anden halvdel og udviklede sig i stigende grad i et indbyrdes modsætningsforhold. I Frankrig opdeltes arbejderbevægelsen ikke alene i en faglig og politisk del også indenfor den politiske og faglige bevægelse fandt der opdelinger sted. I de skandinaviske landes arbejderbevægelser fandt udviklingen sted således, at der nok blev tale om udskillelse i en faglig og politisk bevægelse, men en udskillelse, hvori et nært samarbejde blev bevaret. Den nationale konsolidering i de europæiske arbejderbevægelser må ses som en afgørende forudsætning for 2. Internationales dannelse. Dannelsen afspejlede i sig selv opdelingen.

Der afholdtes nemlig i 1889 i Paris ikke en men to kongresser. Den ene, den marxistiske kongres, var overvejende politisk i sin sammensætning, mens den anden, den possibilistiske, fortrinsvis bestod af fagforeningsfolk. Possibilistkongressen må ses som en fortsættelse af den året forinden afholdte fagforeningskongres i London, hvor også DsF var repræsenteret, og endvidere som udløber af de af possibilisterne arrangerede faglige internationale konferencer i Paris 1883 og 1886.⁵

Det var især possibilistkongressen, der i 1889 tog faglige spørgsmål op til behandling. Specielt tog man stilling til etablering af internationale forbindelser mellem fagforeningerne.⁶ Men heller ikke her lykkedes det at få oprettet en faglig internationale. Possibilistkongressen forblev et enkeltstående fænomen; i perioden frem til 2. Intern. følgende kongres i 1891 fandt marxister og possibilister sammen og det blev marxisterne, der kom til at angive retningen i 2. Internationales arbejde.

Baggrunde for de fejlslagne forsøg i 1880'erne på at etablere organiserede internationale forbindelser på det faglige område må dels søges i fagbevægelsens endnu forholdsvis svage stilling, dels må baggrunden søges i politiske uoverensstemmelser mellem på den ene side flertallet i den eng. fagbev. og possibilisterne i den franske og på den anden side de centraleuropæiske fagbevægelser med den tyske i spidsen. Disse uoverensstemmelser gik først og fremmest på spørgsmålet om fagforeningernes politiske orientering, hvor de kontinentale for flertallets vedkommende var socialistisk orienterede opfattede de engelske trade unions sig som »rene« fagforeninger og støttede

politisk det liberale parti. I sammenhæng hermed må man også se den forskellige organisationsstruktur, hvor Trade Unions var decentralt organiseret var den kontinentale fagbevægelse i alt væsentligt stærkt centraliseret.

I disse uoverensstemmelser indtog den danske fagbevægelse ikke nogen entydig holdning. Selv DsF opfattede den tyske fagbev. som forbillede og var endnu tættere knyttet til det socialdemokratiske parti end denne, lod de danske fagforeninger sig repræsentere på possibillisternes kongres i 1889. En væsentlig del af forklaringen på denne tilsyneladende mangel på konsekvens skal formentlig søges i den voldsomme strid med de revolutionære bl. a. om den danske repræsentation på kongresserne i Paris. En strid, der senere på året resulterede i de revolutionæres eksklusion af partiet. Endvidere i det forhold, at Jens Jensen på fagforeningskongressen i London 1888 havde knyttet kontakter til engelske fagforeningsledere og især til franske possibillister.⁷ Den midterposition som den danske fagbevægelse således havde indtaget må formodes at have lettet det forsøg på at formidle et internationalt fagligt samarbejde, som DsF påtog sig i 1901.

Den marxistiske linies dominans i 2. Internationale betød ikke, at internationalen blev en ren politisk organisation. Ganske vist blev det de politiske partier, der kom til at udgøre grundlaget for 2. Internationales arbejde, men de internationale kongresser fungerede også som mødested for de forskellige landes faglige repræsentanter, og på kongresserne blev også behandlet spørgsmål af central betydning for fagbevægelsen. Efter oprettelsen af ISB (det Internationale Socialistiske Byro) på kongressen i Paris 1900 udviklede internationalen sig i mere eksklusiv politisk retning. Denne udvikling i 2. Internationale faldt sammen med et kraftigt opsving i den faglige organisering i forbindelse med konjunkturopsvinget i 1890'erne. Netop i dette årti og især i anden halvdel blev der således oprettet faglige landsorganisationer i de fleste europæiske lande. Hermed voksede behovet i de nationale fagbevægelser for faste internationale forbindelser samtidig med, at det organ, der kunne have varetaget disse, ISB, koncentrerede sig om den politiske aktivitet.

Trods denne udvikling i internationalen havde kongresserne en vigtig funktion som samlingspunkter for forbundenes repræsentanter og som sådan som det praktiske udgangspunkt for oprettelsen af internationale forbindelser forbundene imellem. Denne funktion bevaredes også efter dannelsen af fagforeningsinternationalen i 1901. Således blev der i forbindelse med hver af 2. Internationales kongresser i 1893 i Zürich og 1907 i Stuttgart oprettet ikke mindre end 7 forbundsinternationaler. Endvidere afholdt mange af forbundsinternationalerne deres kongresser i forbindelse med 2. Internationales kongresser.

Forbundsinternationalismen

Forbundsinternationalismens historie går tilbage til lavstiden, hvor de vandrende svende lagde grundlaget for internationale forbindelser. Det blev dog først med kapitalismens gradvise gennemslag, at de af tilfældighed prægede

udenlandske kontakter udviklede sig til mere varige internationale forbindelser. Denne udvikling fandt sted samtidig med, at fagforeninger fortrængte lavene og med at de enkelte fags foreninger i stigende grad udviklede sig til nationalt dækkende forbund.

De forsøg, der blev gjort forud for ca. 1889/90 på at danne internationale forbund viste sig at være uden varige følger. Dels var bevægelsen i sig selv ikke bærekraftig, dels var repressionen voldsom og effektiv. Socialistloven i Tyskland (1878–1890) satte en midlertidig stopper for de tyske fagforeningers internationalisme; og netop de tyske foreninger og forbund havde været drivende kræfter i bestræbelserne på at etablere internationale kontakter og formidle et internationalt samarbejde.

Det er karakteristisk for de tidlige forsøg på internationale forbundsdannelser, at organisationerne både i Tyskland og de øvrige deltagende lande måske med undtagelse af England, var så svagt funderede, at de ikke formåede at vedligeholde de internationale forbindelser efter konjunkturomslaget midt i 1870'erne og efter indførelsen af socialistloven. I denne henseende var socialistlovens virkninger således ikke begrænset til Tyskland, men fik også internationale konsekvenser.

Det er karakteristisk, at det eneste forsøg på en international forbundsdannelse i socialistlovens periode blev gjort af engelske, franske og belgiske arbejderforeninger, der i 1886 oprettede en international glasarbejderunion.

Det forhold, at forbundsinternationalismen først for alvor begyndte at udvikle sig og tage fart efter 1890 og især fra midten af 1890'erne kan ikke forklares tilstrækkeligt med repressionen, som den eksempelvis kom til udtryk i socialistloven. En sådan forklaring må til syvende og sidst søges i de økonomiske konjunkturer, i den industrielle udvikling. Her betegnede tidsrummet fra begyndelsen af 1870'erne til midten af 1890'erne en lang depressionsperiode med korterevarende mindre opgange. Men først fra omk. midten af 1890'erne slog denne udvikling over i et fornyet industrielt opsving, i løbet af hvilket arbejderklassens faglige organisering for alvor blev styrket.

Arbejderskandinavismen

Den tredje faktor af betydning for fagforeningsinternationalens dannelse var arbejderskandinavismen. Modsat det etablerede samfunds skandinavisme, studenterskandinavismen og den såkaldt folkelige skandinavisme,⁸ der kan betragtes som idealistiske foreteelser, havde arbejderskandinavismen et konkret og fælles grundlag i arbejderklassens kamp mod kapitalen. Ligeledes modsat den borgerlige skandinavisme var arbejderskandinavismen ikke vendt mod udlandet, Tyskland eller andre lande, men må tværtimod betragtes som et led i en internationalistisk orientering og fungerede også som sådan.

Udtrykket skandinavisme med dets implikationer i retning af nordisk nationalisme er således i grunden en fejlagtig betegnelse at hæfte på det inter-

skandinaviske samarbejde mellem arbejderbevægelserne. Men betegnelsen arbejderskandinavisme har vundet hævd og vil blive brugt i det følgende.

Udviklingen i arbejderskandinavismen kan inddeles i tre faser.⁹ Den første fase, der strakte sig frem til 1886, var karakteriseret ved et ikke organiseret samarbejde mellem enkeltpersoner. Kraftcentret for dette samarbejde var den danske arbejderbevægelse, der var den tidligst organiserede og fra starten i 1871, som sektion af 1. Internationale, havde været en integreret del af den internationale arbejderbevægelse. Det var personer med erfaringsbaggrund i denne udvikling, der blev drivende kræfter i organiseringen af den svenske og norske arbejderbevægelse.

Det tidlige skandinaviske samarbejde baserede sig således ikke alene på en national tradition i dansk arbejderbevægelse, men i høj grad også på en internationalistisk erfaringsbaggrund, dels umiddelbart gennem svendevandringerne dels formidlet gennem den tidlige danske arbejderbevægelses tilslutning til IAA.

Det er vigtigt at fastholde det internationalistiske element i det tidlige skandinaviske samarbejde som baggrund for den fra 1886 kongresinstitutionaliserede arbejderskandinavisme.

Den anden fase i udviklingen af arbejderskandinavismen tog sin begyndelse i 1886 med afholdelsen af den 1. skandinaviske arbejderkongres i Göteborg. Hermed blev der indledt et fastere og mere kontinuerligt samarbejde mellem de i stigende omfang nationalt organiserede arbejderbevægelser i de tre skandinaviske lande.

Den anden fase kan igen opdeles i to perioder. En opbygningsperiode, der strakte sig frem til kongressen i Stockholm i 1897, og en udbygningsperiode frem til 1912, hvor den tredje fase tog sin begyndelse.

Opbygningsperioden til 1897 var karakteriseret ved at samarbejdet dels foregik på forbundsplan dels mellem fællesorganisationerne. Fællesorganisationer oprettedes 1883 i Kristiania og Stockholm, 1884 i Göteborg og 1886 i København. Ligeledes blev der i løbet af 1880'erne og begyndelsen af 1890'erne oprettet en række landsdækkende forbund, i flere fag blev der endog oprettet skandinaviske forbund.

Med Stockholmkongressens beslutning om oprettelse af faglige landsorganisationer blev samarbejdet centraliseret og kom til at foregå mellem nationalt organiserede faglige organisationer. Sådanne organisationer blev etableret i årene umiddelbart efter beslutningen i Stockholm: De samvirkende Fagforbund 1898, Landsorganisationen i Sverige samme år og Landsorganisationen i Norge 1899.

Den tredje fase i udviklingen indtrådte i 1912 og betegnede et forsøg på en yderligere integration af samarbejdet. På kongressen i Stockholm dette år blev det på svensk initiativ besluttet at oprette et permanent organ, der kunne fungere mellem kongresserne og udføre kongresbeslutningerne. Året efter, i oktober 1913, blev beslutningen realiseret og Komiteen for den skandinaviske arbejderbevægelses samarbejde eller Den skandinaviske samarbejdskomité, som den også kaldtes, var en realitet. Komiteen kom til at bestå af en ledende repræsentant fra fagbevægelsen og partiet i hvert af de

tre lande. Dette eksekutivorgan kom således også til at afspejle det nære samarbejde mellem fagbevægelse og parti som karakteriserede arbejder-skandinavismen.

Men samtidig med denne udvikling og især efter Den skandinaviske samarbejdskomité's dannelse gled vægten i arbejderskandinavismen over på det politiske område, hvortil svarede, at den faglige arbejderskandinavisme i stigende grad efter 1901 var blevet integreret i fagforeningsinternationalen.

For så vidt kan udviklingen i arbejderskandinavismen betragtes som analog til udviklingen i 2. Internationale, hvor et organ svarende til Den skandinaviske samarbejdskomité, ISB, var blevet oprettet i 1900 og hvor den faglige bevægelse skilte sig ud ved i 1901 at etablere en ren faglig internationale.

Men netop i forholdet mellem parti og fagbevægelse adskilte samarbejdet mellem de skandinaviske arbejderbevægelser sig både fra det internationale samarbejde, der etableredes i 2. Internationale og fra det internationale samarbejde i fagforeningsinternationalen.

I forhold til 2. Internationale derved, at basis og udgangspunkt for samarbejdet var den faglige solidaritet. Denne blev det bærende element i arbejderskandinavismen, hvor dette element i 2. Internationale var solidariteten mellem de politiske partier.

Ganske vist foregik samarbejdet i 2. Intern. fra starten i 1889 ikke udelukkende på det politiske plan mellem arbejderpartierne. Men det politiske samarbejde var det primære.

Det forhold, at det faglige element blev det bærende i arbejderskandinavismen betød ikke, at de skandinaviske arbejderkongresser blev eksklusivt faglige således som tilfældet blev med ISLO-konferencerne (det Internationale Sekretariat af Landsorganisationer).

Netop derved adskilte det interskandinaviske arbejdersamarbejde sig fra samarbejdet i fagforeningsinternationalens regie. Dette var fra starten i 1901 først og fremmest fagligt og den faglige ramme blev i stigende grad under GGD's voksende hegemoni i ISLO gjort vandtæt for politisk indtrængen og markeret overfor og delvist i modsætning til de politiske partier og disses internationale samarbejde i 2. Internationale.

Arbejderskandinavismen var således karakteriseret ved et relativt vidtrækkende sammenfald mellem faglig og politisk aktivitet. Som sådan repræsenterede arbejderskandinavismen i højere grad end den i 2. Internationale og fagforeningsinternationalen etablerede og praktiserede internationalisme en kontinuerlig videreførelse af den internationalistiske tradition i IAA, hvor et af de karakteristiske træk netop var enheden af faglig og politisk aktivitet.

Forklaringen på dette forhold må søges i den specifikke udvikling, der foregik i de skandinaviske arbejderbevægelser. Denne udvikling gik, som vi har set, forholdsvis entydigt tilbage til den danske arbejderbevægelses opståen. Den tidlige danske arbejderbevægelse knyttede sig i mangt og meget til den tradition, der udgik fra den internationale arbejderbevægelse, først og fremmest IAA, men også tysk og i mindre grad engelsk arbejderbevægelse.

Den tidlige danske arbejderbevægelses orientering var således i udpræget grad internationalistisk, hvilket fik den organisatoriske konsekvens, at parti og fagbevægelse blev et og at denne enhed i vidt omfang blev bevaret, ganske vist ikke uforandret. I 1878 og 1886 med henholdsvis Socialdemokratiske Forbunds og DsF-Kbh.'s dannelse skete afgørende brud, men der vedblev også herefter at bestå en nøje vekselvirkning mellem parti og fagbevægelse. Denne udvikling må også ses i lyset af den danske arbejderbevægelses numerisk set relativt ringe omfang i international sammenhæng. Dette forhold kan i en vis forstand siges at have medvirket til at styrke en snæver sammenhæng mellem parti og fagbevægelse ligesom den ideologiske homogenitet må have virket i den retning. Endvidere må det forhold tages i betragtning, at den danske arbejderbevægelse bortset fra den tidligste fase var fuldstændig domineret af faglærte arbejdere. Ledelsen i både den faglige og politiske bevægelse havde samme klassetilhørsforhold i modsætning til f. eks. den tyske arbejderbevægelse, hvor partiledelsen efterhånden fik et kraftigt indslag af intellektuelle, mens den faglige ledelse forblev i hænderne på faglærte arbejdere.

En lignende udvikling fandt sted i svensk og norsk arbejderbevægelse, således at den skandinaviske arbejderbevægelse i relationen parti-fagbevægelse fik en væsentlig anderledes, ja enestående struktur i forhold til de øvrige europæiske landes arbejderbevægelser, inklusive den internationalt dominerende tyske arbejderbevægelse.

Forskellen mellem Tyskland og de skandinaviske lande eksemplificeret ved Danmark i relation til sammenhængen mellem parti og fagbevægelse udsprang af de forskellige opkomstsituationer i de to lande for arbejderbevægelsen og dermed af den forskellige økonomisk/industrielle og samfundsmæssige struktur.

I Tyskland opstod partiet uden rod i den faglige bevægelse. Der dannedes ganske vist fagforeninger i perioden fra 1868 og fremefter, men kun de lassalleanske, der var de relativt største, blev politiske fagforeninger, hvilket må ses i sammenhæng med Lassalles principielle forkastelse af faglig organisering. Hos eisenacherne i den tyske arbejderbevægelse hyldede man fagforeningernes neutralitet i forhold til partiinteresser. Princippet betød dels en frigørelse fra det lassalleanske formynderskab i fagforeningerne dels repræsenterede det et første skridt på vejen til foreningen af lassalleanere og eisenachere på kongressen i Gotha 1875.

I perioden efter socialistlovens ophævelse i 1890 og frem til midten af 90'erne blev princippet opretholdt selv om der i praksis foregik et samarbejde mellem parti og fagforeninger. Fra midten af 1890'erne så fagforeningerne sig tvunget til i stigende grad også at praktisere princippet, dels p. g. a. myndighedernes skærpede kurs overfor fagforeningerne under den økonomiske højkonjunktur, hvis strejkeaktivitet blev imødegået med voldsomme sanktionsmidler fra statsmagten, dels p. g. a. at konkurrerende fagforeninger skød op, i 1894 dannedes således et kristeligt minearbejderforbund. I anden halvdel af 90'erne fandt der således en reel neutraliseringsproces sted af fagforeningerne i forhold til partiet, i denne proces spillede også konflikten

om fagforeningernes centralisering ind. Denne konflikt udspillede sig både indenfor fagbevægelsen i forhold til de s. k. lokalister og udenfor i forhold til SPD. Den førte til forsøg på tilnærmelse mellem lokalisterne og partiet i perioden efter dannelsen af GGD og frem til 1907/08, hvor lokalisterne udviklede sig stadigt tydeligere i syndikalistisk retning.¹⁰

Udviklingen kulminerede omkring århundredskiftet, hvor Legien i 1899 på den faglige kongres i Frankfurt a. M. erklærede fagforeningernes beredskab til at forhandle med ethvert socialt indstillet parti.

Socialistloven i Tyskland afbrød så at sige den tyske arbejderbevægelses normale udviklingsproces – og i en vis forstand også den internationale, (jfr. ovenfor). Loven bevirkede, at såvel parti- som fagforeningsaktiviteten i realiteten blev forbudt, kun den socialdemokratiske rigsdagsgruppe kunne fungere videre. Det blev således rigsdagsgruppen, der ikke alene kom til at tegne partiets politik, men også blev den reelle ledelse for arbejderbevægelsen som helhed, inklusive fagbevægelsen. Under lovløsheden voksede partiet stærkt, og under den kortvarige prosperitet 1889–90 oplevede Tyskland et hidtil uset stort antal strejker. Ud af dette kamperedskab i arbejderbevægelsen sprang behovet i fagforeningerne for en centraliseret stærk organisation, et behov, der i sig også indeholdt utilfredshed med rigsdagsgruppens faglige politik. Udviklingen medførte, at der i den tyske arbejderbevægelse efter 1890 stod to stærkt centraliserede organer ved siden af hinanden.

Lavkonjunkturen i 1. halvdel af 1890'erne satte imidlertid relativt snævre grænser for GGD's faglige kampaktivitet og partiledelsens hegemoni i arbejderbevægelsen blev ikke afgørende brudt i denne periode.

Prosperiteten, der satte ind fra midten af 90'erne og varede ved århundredet ud, betød fremgang for fagbevægelsen og frigørelse fra partiledelsens hegemoni. I denne periode fik de tyske fagforeninger den udformning, der kom til at præge dem frem til 1914. Men trods fremgangen og de gode konjunkturer stod fagbevægelsen i Tyskland relativt svagt. Således mener Langerhans,¹¹ at det kun var få forbund, der kunne yde samtlige medlemmer understøttelse en uge igennem. De fleste ville blive sprængt i løbet af en uge, hvis halvdelen, en trediedel eller endnu færre medlemmer var i strejke. Også organisatorisk stod fagforeningerne relativt svagt, organisationsgraden omk. midten af 1890'erne var lav, 5% af de i 1891 ulykkesforsikrede arbejdere, ca. 5 mill., var i 1894–95 organiseret i socialdemokratiske orienterede fagforeninger. I 1900 var denne procentdel vokset til 14 af de i 1891 ulykkesforsikrede.

I denne indre tyske udvikling finder man en væsentlig del af forklaringen på Legiens og GGD's vægring ved at indgå i faste internationale forbindelser. Legiens gentagne udtalelser om, at fagbevægelserne måtte være nationalt velkonsoliderede i centralt ledede landsorganisationer før der kunne være tale om institutionaliserede internationale forbindelser, må bl. a. ses på baggrund heraf. Først omkring århundredskiftet fandt Legien at GGD var tilstrækkeligt nationalt konsolideret til internationalt at kunne tage teten i fagforeningsbevægelsen.

Den tyske fagforeningsledelse opfattede således nærmest sammenhængen

mellem national organisering og international statisk og ikke som en dynamisk dialektisk vekselvirkning, i hvilken den nationale organisering kunne støttes og fremmes gennem den internationale.

Denne opfattelse hos de tyske faglige ledere stod afgørende i modsætning til DsF's og de skandinaviske landsorganisationers opfattelse af sammenhængen mellem national og international organisering.

Den specifikke udvikling i de skandinaviske arbejderbevægelser må ses som baggrund for arbejderskandinavismens status overfor internationalismen i 2. Internationale og i fagforeningsinternationalen. I en vis forstand kan arbejderskandinavismen ses som en videreførelse af den internationalistiske tradition fra IAA.

Ensartetheden mellem udviklingen i de tre skandinaviske arbejderbevægelser må videre ses som baggrund for at arbejderskandinavismen kunne etableres i kongresform allerede i 1886, på et tidligere tidspunkt end 2. Internationales oprettelse og langt tidligere end Fagforeningsinternationalens dannelse.

Det skandinaviske samarbejde som det udfoldede sig fra 1886 kan næppe siges at have været en forudsætning for 2. Intern. etablering. Om det har været en forudsætning for eller rettere i hvilken grad det har indvirket på dannelsen af ISLO vil blive søgt belyst i det følgende.

Behovet i de nationale fagbevægelser for en konkret international solidaritet af umiddelbar praktisk karakter voksede i takt med den nationale konsolidering og gav sig frem til 1901 udslag i en række forsøg på at få etableret faste faglige internationale forbindelser.

Det lykkedes først i 1901 i forbindelse med den skandinaviske arbejderkongres i København, hvor grunden blev lagt til en faglig internationale for landsorganisationerne. Initiativet udgik fra DsF, og baggrunden for, at netop den danske landsorganisation formåede at formidle de forskellige behov til en bæredygtig realitet, må søges i den centrale stilling, hvori DsF havde formået at placere sig.

For det første det skandinaviske samarbejde, hvor DsF var den ledende kraft. Det skandinaviske samarbejde gav indadtil tillid til egne kræfter og en erfaring i fagligt samarbejde på tværs af nationale grænser. Udadtil gav samarbejdet DsF en position som effektiv formidler af internationalt samarbejde på konkret praktisk grundlag.

For det andet må der peges på det traditionelt nære forhold mellem dansk og tysk arbejderbevægelse, der trods forskellige opfattelser især af forholdet parti-fagbevægelse, var præget af gensidig respekt. Den tyske arbejderbevægelse blev i international sammenhæng betragtet som den ledende, en opfattelse som også DsF delte. Omvendt aftvang DsF's effektivitet ikke alene i det skandinaviske samarbejde, men også nationalt i henseende til organisationsprocenten i Danmark og i henseende til gennemførelsen af 1899-konflikten respekt hos de udenlandske faglige ledere.

For det tredje havde dansk arbejderbevægelse haft, om ikke et nært forhold til engelsk fagbevægelse, så dog løbende kontakt med denne. I betragtning af den nære forbindelse mellem dansk og engelsk kapital, dansk kapi-

tals afhængighed af det engelske marked, kan det forekomme inkonsekvent, at det ikke blev med engelsk fagbevægelse at den danske udbyggede relationerne, men i højere grad med den tyske. Men som sagt var der løbende kontakt, Jens Jensen havde deltaget i den af englænderne indkaldte internationale faglige kongres i London 1888, og forsøg på at etablere nærmere kontakter var da heller ikke uprøvede fra dansk side, Pios forsøg i 1876/77 er et eksempel. Først med fremkomsten af den såkaldte »new unionism« fra slutningen af 1880'erne blev den til tider afvisende holdning overfor udlandets arbejderbevægelse som havde præget de gamle trade unions brudt. Efter »new unionism«s gradvise gennemslag henholdsvis sammensmeltning med den mere traditionelle tradeunionisme søgtes således etableret en struktur i engelsk fagbevægelse, der svarede til den kontinentale, med en central ledelse. Fagligt skete dette i 1899 med dannelsen af »General Federation of Trade Unions« (GFTU), der dog ikke forud for 1914 fik samme opslutning som GGD endside DsF. På det politiske plan gav denne udvikling sig udslag i oprettelsen af »Labour Representation Committee« i 1900, der i 1906 blev til »Labour Party«.

GFTU tog ikke mindst den velorganiserede danske fagbevægelse som forbillede for sin aktivitet.

Endelig må det intime samarbejde mellem parti og fagbevægelse i dansk arbejderbevægelse tages med i betragtning ved vurderingen af dansk fagbevægelses muligheder for at virke som formidler af en organiseret faglig internationalisme. Enheden i dansk arbejderbevægelse medførte dels, at fagbevægelsen blev socialistisk, dels at andre fagforeningstyper ikke fik mulighed for at etablere sig. DsF havde således ingen national konkurrence, der kunne aflede den internationalistiske orientering og landsorganisationen kunne uhindret benytte socialdemokratiets internationale kommunikationskanaler.

Alt i alt må DsF's status nationalt og internationalt betragtes som et gunstigt udgangspunkt for den opgave som formidler af de faglige internationale forbindelser som den danske landsorganisation påtog sig i 1901 – ikke mindst arbejderskandinavismen må betragtes som en væsentlig forudsætning herfor.

Fagforeningsinternationalen

Dannelse

Fra slutningen af 1890'erne var der skabt en formelt set ensartet struktur i europæisk fagbevægelse.¹² Alligevel var der ikke tale om en ensartet bevægelse. Det grundlæggende modsætningsforhold til kapitalen var fælles, men i organisatorisk opbygning og politisk orientering var der væsentlige forskelle betinget af nationale omstændigheder som forskellige akkumulationsbetingelser, forskellig homogenitet i borgerskabet, forskellig nationalstatslig politik, forskellig styrke i arbejderklassen osv. På fagforeningsplan fandtes for-

skelle med hensyn til konkurrerende, gule fagforeninger, forskelle i organisationsgrad, forskelle i organisatorisk og politisk homogenitet i bevægelsen osv.

Efter deres ideologiske observans kan fagforeningerne opdeles i følgende hovedtyper: 1) en syndikalistisk, 2) en socialdemokratisk, 3) en tradeunionistisk og 4) en konfessionel.

1) Syndikalismen kombinerede marxistiske og anarkistiske ideer i en teori, hvis mål var arbejderklassens umiddelbare befrielse gennem sin egen direkte aktion.

2) Socialdemokratismen kombinerede marxistiske og reformistiske ideer med det formål, dels at udbygge de faglige organisationer så vidt som muligt indenfor det bestående samfundssystem, dels via det socialdemokratiske parti, at kæmpe for arbejderklassens befrielse.

3) Tradeunionismen var oprindelig af bred demokratisk/liberal observans, men udviklede sig enten til en bred demokratisk klassebevægelse i retning af socialdemokratismen eller blev bevaret i en anti-socialistisk version.

4) Konfessionalismen var tilknyttet en kirkelig retning, oftest den katolske. Målet var gennem samarbejde med borgerskabet/kapitalisterne at opnå så gode betingelser som muligt for det nationale erhvervsliv.

Denne ideologiske typologisering fører over i følgende opstilling af kategorier af fagforeninger i forhold til det bestående samfundssystem:

1) en direkte emancipatorisk kategori, omfattende den syndikalistiske fagforeningstype.

2) en formidlet emancipatorisk kategori, omfattende den socialdemokratiske og den tradeunionistiske fagforeningstype.

3) en ikke-emancipatorisk kategori, omfattende den tradeunionistiske og den konfessionelle fagforeningstype.

*Som det fremgår, går disse kategorier delvist på tværs af fagforeningernes ideologiske orientering, nemlig for så vidt angår den tradeunionistiske type. Denne kan opdeles i to modeller, der i ideologisk udgangspunkt var ens.:

1) en engelsk model, der udviklede sig i socialdemokratisk retning, var karakteriseret ved først på et sent tidspunkt at danne/tilslutte sig et arbejderparti og ved at have en lang og grundfæstet tradition for ofte radikale klassekampe.

2) en amerikansk model, der udviklede sig i anti-socialistisk retning og var karakteriseret ved klassesamarbejde økonomisk og politisk med det liberale borgerskab.

Indenfor den socialdemokratiske type kan der ligeledes skelnes mellem to modeller.:

1) en tysk model, hvor den socialdemokratiske orientering var formel, hvor lederne og en stor del af medlemmerne individuelt var socialdemokra-

* Ved emancipation forstås her nedbrydning af lønarbejdet, altså en kollektiv befrielsesproces, der dialektisk hænger sammen med et individuelt bevidsthedsniveau.

ter, men hvor fagbevægelsen som bevægelse forholdt sig neutral i forhold til det socialdemokratiske parti.

2) en skandinavisk model, hvor den socialdemokratiske orientering også var reel, hvor fagforeningerne enten kollektivt var tilsluttet socialdemokratiet, som i Sverige, eller den overvejende del af medlemmerne individuelt var socialdemokrater, enten som partimedlemmer eller som faste socialdemokratiske vælgere. Den skandinaviske model var karakteriseret ved en snæver forbindelse, en levende vekselvirkning mellem fagbevægelse og parti.

Disse fagforeningstyper var ikke nationalt afgrænsede. De kunne forefindes samtidigt i samme land. Den syndikalistiske type, der eksempelvis var dominerende i Frankrig, fandtes således også som minoritet i USA og de fleste europæiske lande. Og en fagforeningsmodel som den skandinaviske var fremherskende i Østrig.¹³

Denne antydningssvise opdeling skulle kunne give et indtryk af, hvilke modsætninger et internationalt samarbejde mellem de nationalt baserede fagbevægelser kunne frembyde selv om kampen for en forbedring af arbejderklassens kår i det kapitalistiske samfund i det mindste var et fælles grundlag.

Ud fra dette grundlag udvikledes en faglig internationalisme i et af modsætninger præget spændingsfelt.

Fagforeningsinternationalens udvikling i perioden til 1914 kan opdeles i tre faser: en konstitueringsfase (1901-05), en konsolideringsfase (1905-09) og en udbygningsfase (1909-1913/14).

De tre faktorer, der i det foregående er blevet opregnet, den internationalistiske tradition fra IAA, forbundsinternationalismen og arbejderskandinavismen, må betragtes som væsentlige forudsætninger for dannelsen af fagforeningsinternationalen.

Allerede forud for 1901 havde der været gjort forsøg på at få etableret faglige internationale forbindelser – således de franske forsøg i 1883 og 1886, det engelske forsøg i 1888, og det kombinerede fransk-engelske forsøg i 1889. I 1900 tog den franske landsorganisation CGT et nyt initiativ ved at indkalde til en fagforeningskongres i Paris i sept. Men den internationalt set mest betydende landsorganisation, den tyske GGD, afslog at deltage, med den begrundelse at tiden endnu ikke var moden. Kongressen blev alligevel afholdt med deltagelse fra England, Belgien, Italien, Schweiz og Sverige. GGD's fravær blev udslagsgivende for kongressens resultat, det lykkedes således ikke at nå til enighed om dannelsen af et internationalt sekretariat, som stod på dagsordenen. GGD's begrundelse for ikke at deltage skal nok suppleres med ledelsens frygt for at kongressen skulle blive domineret af de syndikalistisk orienterede fagforeninger i Frankrig og Italien og de engelske tradeunionister. Året efter i 1901 fandt GGD's leder Carl Legien ingen hindringer for at deltage i den 6. skandinaviske arbejderkongres i København, der reelt resulterede i oprettelsen af et fagligt internationalt sekretariat.

I denne kongres deltog foruden repræsentanter fra de skandinaviske lande

en repræsentant fra fagbevægelserne i Tyskland, England, Belgien og Finland.

Initiativet til indbydelse af udenlandske – ikke-skandinaviske deltagere – var udgået fra den forberedende konkreskomité, nærmere betegnet fra DsF's formand Jens Jensen.

En væsentlig medvirkende årsag til at denne konference af faglige sekretærer fik varige følger, var at både GGD og den nydannede engelske landsorganisation GFTU deltog.

Med den tyske fagbevægelse havde DsF traditionelt et nært samarbejde, sidst havde Jens Jensen således deltaget i GGD's 3. kongres i Frankfurt a. M. i maj 1899,¹⁴ og i 1883 under socialistloven havde det tyske socialdemokrati afholdt sin kongres i København.¹⁵

Men DsF havde også kontakt med GFTU. I april 1901 havde J. Jensen således modtaget indbydelse til at deltage i GFTU's årsmøde i Glasgow den 8. august 1901. Som begrundelse for at indbyde netop DsF hedder det i brevet fra Isaac Mitchell, generalsekretær i GFTU:

»The Management Committee are very desirous that your Federation should send a representative, as by so doing they believe the fraternal bond between the organised workers of the two countries would be strengthened«, og videre »... as you have had much more experience in Trade-Union Federation than we have had, the presence of a delegate from Denmark would be valuable.«¹⁶

Selve indbydelsen og begrundelsen vidner om den betydning man i den forholdsvis nye engelske landsorganisation har tillagt den danske fagbevægelse og DsF's organisatoriske erfaring som landsorganisation – en erfaring, der reelt gik tilbage til 1886, med DsF-Københavns dannelse. Det fremgår også af senere breve. GFTU udbeder sig således DsF's love og beretningen fra DsF's generalforsamling i april.¹⁷ Videre beder Mitchell Jensen udarbejde

»... an account of the trade-union movement in Denmark, for insertion in the Federation Annual Report. We obtain fragments of information about what progress you are making, but I feel an article from you would be highly appreciated by the tradunionists here...«.¹⁸

På årsmødet gav Jensen en sådan mundtlig oversigt, der blev trykt i rapporten fra årsmødet.¹⁹

GFTU's indbydelse til DsF må omvendt have styrket den danske landsorganisations opfattelse af sin status i den internationale fagbevægelse. Dette indtryk får man også af J. Jensens notater til beretningen om sin deltagelse i GFTU's årsmøde – formentlig til DsF's forretningsudvalg –, det hedder her bl. a.: »... Den nye engelske organisation, der blev oprettet samtidig med den store lock-out i Danmark har i det store og hele taget os til forbillede og bestræber sig for at gøre os bekendt blandt de engelske arbejdere bl. a. ved at bringe beretninger om vor virksomhed og ved at offentliggøre vore love... Ledelsen er indrettet som hos os...«. Videre undrer Jensen sig over det øjensynlige misforhold mellem de engelske fagforeningers størrelse og deres ringe organisation: »... Ca. 2 mill. fagforeningsmedlemmer. Ikke et eneste arbejderne tilhørende blad. Intet fælles organ udover den parlamentariske komité – der intet gør – The General Federation med 400.000 medlemmer og 850.000 kr. i kassen i to år...«.²⁰

Jens Jensen (1859–1928)

Det samme indtryk får man af Jensens beretning i Social-Demokraten, der er mere udbygget og argumenterende. Jensen fremhæver her den decentrale og opsplittede struktur i engelsk fagbevægelse som en svaghed, han siger herom: »... selv om der i dette land findes procentvis flere fagforeningsmedlemmer end i noget andet land, så mangler de dog den evne til at optræde samlet, enten til forsvar eller angreb, der ligger i en samlet organisation.«²¹

Videre fremhæver Jensen som en afgørende svaghed manglen af et arbejderparti. I sin tale på årsmødet havde Jensen ligeledes slået på en enhedsfagbevægelse i samarbejde med et selvstændigt arbejderparti som forudsætning for arbejderbevægelsens muligheder for at sætte sine krav igennem: »Comrades the Continental workers hope, that the workers in Great Britain will soon be united in one organisation, and form their own economical and political party, they would in this case be unconquerable«, og Jensen nævner som eksempel den danske arbejderbevægelse: »As soon as the Danish workers commenced their organisation, they determined to become a united party – trade as well as political –...«²²

Det kan ikke undre, at den danske DsF-formand på baggrund af forholdene i den engelske fagbevægelse har følt sin egen organisations styrke. Men at de danske fagforeningsfolk allerede var sig deres landsorganisations og det skandinaviske samarbejdes betydning bevidst fremgår af J. Jensens svarskrivelse til Mitchell, hvor det, efter at han har takket for indbydelsen, hedder: »Samtidig benytter jeg lejligheden til at meddele Dem, at der i indeværende sommer, nemlig den 22., 23. og 24. august skal holdes en skandinavisk arbejderkongres i København. Det er den 6. i rækken af kongresser holdt af de organiserede arbejdere i Danmark, Sverige og Norge... Disse kongresser har haft en meget stor betydning for udviklingen af arbejderbevægelsen i de tre lande og den forberedende komité har derfor besluttet i år at indbyde repræsentanter for de faglige centralorganisationer i Eng-

land, Frankrig, Holland, Belgien, Tyskland, Østrig-Ungarn og Schweiz til at lade sig repræsentere på kongressen for derigennem at bidrage til at skabe det broderskabets bånd mellem alle organiserede arbejdere som er nødvendigt for at de med kraft kan føre kampen mod den internationale kapitalisme...«²³

Denne indbydelse til GFTU vidner om den betydning man har tillagt det skandinaviske samarbejde, om at i det mindste J. Jensen har opfattet det som et slags mønster for et muligt videregående internationalt samarbejde mellem de faglige organisationer og om, at han har haft en klar målsætning med at tage initiativet til et sådant samarbejde: »kampen mod den internationale kapitalisme.«

En lignende argumentation fremgår af kongreskomiteens indbydelse »til de organiserede arbejdere i Danmark, Norge og Sverige«, det hedder her bl. a.:

»Den kolossale fremgang i arbejderbevægelsen i de tre nordiske lande navnlig for den faglige sides vedkommende, som har fundet sted efter og i henhold til Stockholm-kongressens forhandlinger i forbindelse med de store kampe, der siden den gang er ført overalt med de organiserede arbejdskøbere gør det til en tvingende nødvendighed for os at samles fuldtalligt den 22.-24. august for at forhandle om midlerne til videre fremgang og til modstand mod den reaktion, der truer os gennem den internationalt organiserede kapitalisme. For at gøre kongressen i stand til fuldtud at løse sin opgave, at skabe et særlt broderskabsbånd såvel mellem arbejdere i de tre nordiske lande som mellem disse og de øvrige europæiske landes arbejdere, have vi indbudt repræsentanter for de faglige landsorganisationer i England, Tyskland, Holland, Belgien, Frankrig, Østrig-Ungarn og Schweiz til at lade sig repræsentere ved dette arbejderstævne og det er vort håb på denne måde at kunne lægge grunden til et internationalt samarbejde som vil bære rige frugter for arbejderbevægelsen i fremtiden.«²⁴

Gennem invitationen til de ikke-skandinaviske organisationer får man ligeledes det klare indtryk, at formålet med at indbyde dem er at søge det skandinaviske samarbejde udvidet i international målestok.²⁵

Tilskyndelsen for de skandinaviske faglige organisationer til at tage initiativ til et videregående internationalt samarbejde udsprang således af den fælles konkrete situation som fagbevægelserne befandt sig i i almindelighed. For DsF kom dertil den specielle situation som storkonflikten 1899 havde skabt. Det fremgår nemlig af flere udtalelser fra Jensen, at han og dermed DsF har betragtet 1899-konflikten som et forspil, en indledende styrkeprøve til den afgørende kamp med den samtidigt dannede centralorganisation af arbejdskøbere. I sin tale på årsmødet i Glasgow sagde Jensen herom:

But we have a long way yet to the end, and we know that the fight will be more severe in the future than what it has been. Up till now the capitalists have been fighting us through their institutions, Government and councils; but they saw that was not sufficient, and they have, therefore, joined one great federation which by a great lock-out will starve us into submission, as in 1899. This movement is sure to spread to other countries, therefore we must organise ourselves international, so that if the capitalists in any country assault the workers they will meet resistance from the workers from all over the world. Experience has shown that this is the only way the workers movement must win...«²⁶

Dette fremgår også af Jensens indbydelse til de øvrige landsorganisationer, hvor det hedder:

»Kongressen... vil dog hovedsagelig få faglig karakter under hensyn til den stærke udvikling fagforeningsbevægelsen har i de nordiske lande, og navnlig fordi der i de sidste år har dannet

sig meget stærke mesterorganisationer her med det formål at neutralisere eller om muligt fuldstændig at tilintetgøre den magt arbejderne har tiltvunget sig gennem deres fagforeninger. Den store lock-out i 1899 var et forspil til denne kamp, en styrkeprøve mellem de to hære. Under denne kamp viste det sig, hvor nødvendigt det var at arbejderne er internationalt forbundne...»²⁷

Jensens vurdering af udviklingen viste sig at slå til. Omkring århundredskiftet udkæmpedes lignende konflikter i en række lande. Denne udvikling må betragtes som væsentlig for den tilslutning ISLO fik i de kommende år.

Konflikten i 1899 var uden sammenligning den hidtil mest omfattende og den mest eksemplarisk gennemførte i international sammenhæng. Denne DsF's umiddelbare praktisk betonedede tilskyndelse til at søge et internationalt organiseret fagligt arbejde etableret må ikke undervurderes.

Af de indbudte landsorganisationer mødte kun den tyske, engelske, belgiske og finske op i København. Disse organisationers repræsentanter overværede forhandlingerne på den 6. skandinaviske arbejderkongres, men deltog ikke i disse. Kongressen indledtes med en kort beretning fra de ikke-skandinaviske deltagere om fagbevægelsens stilling i deres land og om deres indtryk af den danske fagbevægelse, herom hedder det i Social-Demokraternes referat: »Legien (Hamborg)... Allerede i mange år har vi haft venskabelige forbindelser med forskellige danske organisationer, og vi nærer megen respekt for, hvad man her i landet har nået i organisatorisk henseende...« »Isaac Mitchell (England)... Vi beundrer det arbejde der er gjort her i landet, det danske eksempel vil nu blive fulgt af England og andre lande...« »A. Octors (Belgien)... Særligt på det faglige område stod man noget tilbage [i Belgien], og han var derfor kommet for at lære ikke for at belære...« »Drochila (Finland)... vi... følger vore skandinaviske brødres kamp med den største sympati og med ønsket om at kunne følge deres eksempel...»²⁸

En mere udførlig opfattelse af, hvilket indtryk kongressen har gjort på de udenlandske deltagere får vi gennem de skriftlige beretninger som deltagerne har nedfældet efter hjemkomsten.

Legiens beretning findes gengivet i GGD's centralorgan Correspondenzblatt for 2. sept. 1901, hvor det bl. a. hedder:

»Der Gesamtindruck, welchen dieses Arbeiterparlament weckte, war ein vorzüglicher. Es trat deutlich zu Tage, dass jeder Beteiligte von den Organisationsgedanken durchdrungen war... dass die Arbeiterschaft der skandinavischen Länder sich dessen bewusst ist, dass sie, wenn vollständig organisiert, eine unüberwindliche Macht darstellt und dass sie heute schon Einfluss auf die politischen Verhältnisse des Landes ausübt. Es hat sich, von anderen in der Arbeiterbewegung fortschrittenen Nationen zum Teil nicht genügend beachtet, in den skandinavischen Ländern eine Arbeiterorganisation entwickelt, die prozentual als die stärkste gelten kann und den anderen Nationen als Muster dienen könnte. Und was des Weiteren hoch anzurechnen ist, die Bewegung trägt nicht nur nationalen Charakter, sondern sie ist international, wie die moderne Bewegung sein muss...«²⁹

Mitchells rapport findes i GFTU's organ for sept. 1901, det hedder:

»The Trade Unionists of this country in 1898, on hearing of the progress made by the Danish workers in their efforts towards organisation, were apt to be sceptical in their belief that anything could surpass what had been thought to be a product of British working-class intelligence. The Danish lock-out in 1899 and interchange of reports has, since that time, done

much to convey to the Trade Unionists here the fact that, as in commerce, so in organisation of labour, the foreigner has not a great deal to learn from this country. It is, however, only by actual contact and a visit to Copenhagen that the real strength of the workers movement in Denmark can be understood and appreciated. . . . The striking feature of Danish organisation of labour lies in its freedom from schisms and sectional differences. The whole movement – Trade Union, political and co-operative – is united and interdependant, the officials of the one branch being in many instances employed as workers in another. « Mitchell slutter: » The points to be learned from a cursory glance at the movement in Denmark, by a Trade Unionist of this country, is 1. That the whole movement – Trade Union, political and co-operative – is in the hands of the Trade Unionists. 2. that no divisions are permitted by the various branches. Each has its own work, and when opportunity occurs assists the others. This excellent position has been obtained largely by the press, the leaders pulling together, and the workers taking an intelligent interest in their affairs.»³⁰

Octors beretning findes refereret i Social-Demokraten, hvor vi får at vide, at »Flamlænderen A. Octors har på det belgiske arbejderpartis forlag offentliggjort en beretning (30 sider, Bryssel 1901) som frembyder stor interesse for danske partifæller.«³¹ I Social-Demokraten gengives får man nærmest indtryk af at Octors er kommet til et arbejderbevægelses paradys. S-D citerer fra Octors beretning: »Vi har i nogen tid her i Belgien hørt tale om den forbausende opblomstring af fagforeningerne i Danmark. Vi hørte at 77 pct. af industriarbejderne i dette land skulle være organiserede. Men dette tal forekom os overdrevent og hverken korrespondenter eller blade kunne give os et pålideligt billede. Vi besluttede da at sende en mand derop, og han fortryder ikke denne rejse. Han kan meddele at der intet overdrevent var i rygterne, og han har desuden gjort erfaringer, der kan være af den største nytte for Belgiens arbejderbevægelse«.

Disse beretninger er blevet citeret fordi de giver et interessant indtryk af fremtrædende udlandske fagforeningslederes syn på den danske arbejderbevægelse. Vi får her i samtidige, uafhængige skildringer fra ansvarlige og aktive deltagere i den internationale fagbevægelse, en bekræftelse på den tidligere fremførte argumentation for den danske arbejderbevægelses stærke og centrale stilling i international sammenhæng, dens nærmest forbilledagtige status. En position som satte den danske/skandinaviske arbejderbevægelse i stand til at igangsætte det organiserede internationale faglige samarbejde.

Den stiftende internationale konference for de faglige landsorganisations sekretærer – som siden blev det officielle navn – fandt sted den 23. aug. 1901 i DsF's lokaler i Nørre Farimagsgade 47.³² Om de præcise praktiske resultater af konferencen er kilderne ret sparsomme med oplysninger.

I DsF's organ »Samarbejdet« findes intet om konferencen, heller ikke Legiens rapport i Correspondenzblatt indeholder oplysninger herom. Derimod omtaler Social-Demokraten konferencen i begejstrede vendinger.³² Det hedder bl. a.: »Resultaterne af denne kongres i det 20. århundredes første år vil kendes århundredet igennem. . . . Kongressen på Enghavevej fik en ganske særlig betydning ved tilstedeværelsen af repræsentanter for arbejderbevægelsen i Finland, Tyskland, Belgien og England. . . . Der blev aftalt *regelmæssig korrespondance og periodiske sammenkomster* mellem de repræsenterede landes arbejderledelser.«

I Mitchells rapport i GFTU's organ får vi også et indtryk af de praktiske resultater, det fremgår her, at man er enedes om at ville fortsætte med at holde møder som det i København og at *næste møde* skulle arrangeres af GGD i forbindelse med landsorganisationens kongres 1902 i Stuttgart.³³

Endelig omtales konferencens resultater i Legiens beretning: »Konferenz der internationalen Gewerkschafts-Sekretäre. Kopenhagen, 21. august 1901«, der udsendes sammen med indbydelsen til den 2. konference i Stuttgart i juni 1901.³⁴ Det hedder her: »Bei gelegenheit des 'Skandinavischen Arbeiterkongresses' hielten die anwesenden Sekretäre der gewerkschaftlichen Landeszentralen eine Konferenz ab, zur Besprechung internationaler Gewerkschaftsfragen...«.

Legien kommer herefter ind på spørgsmålet om afholdelse af internationale fagforeningskongresser og argumenterer for, hvorfor den tyske fagbevægelse har holdt sig borte fra kongressen 1888 i London og 1901 i Paris og for hvorfor han stadig mener at faglige kongresser ikke bør afholdes:

»Ein Erfolg könnte nur dann erzielt werden, wenn auf diesen Kongressen feste Vereinbarungen über gegenseitige Unterstützung bei den wirtschaftlichen Kämpfen getroffen werden könnten. Hierzi sei aber die Gewerkschaftsorganisation in den einzelnen Ländern noch nicht genügend erstarkt... Eine verständigung über interne internationale Gewerkschaftsfragen sei aber notwendig, doch bedarf es darzu nicht eines internationalen Kongresses, sondern es genüge eine Konterenz der internationalen Sekretäre, die so, wie die heutige bei dem Besuch des Landeskongresses einer nationalen Gewerkschaftsgruppe stattfinden könnten...«.

Man kan således konstatere, at de tilstedeværende faglige ledere på konferencen i København er blevet enige om at holde kontakten ved lige, at fortsætte forhandlingerne under lignende former som i 1901 – dette fremgår foruden af Legiens rundskrivelse også af det samtidige referat i Social-Demokraten – samt at udvide forhandlingerne til også at omfatte andre landsorganisationer end de i København repræsenterede.

Karl Legien (1861–1920)

Det må antages, at konferenceformen kun med deltagelse af de faglige ledere i modsætning til kongresser med en bredere deltagelse er blevet vedtaget efter Legiens ønske – jfr. hans argumentation herfor i rundskrivelsen. DsF-ledelsen har formentlig tænkt sig en form og et indhold, der mindede om det skandinaviske samarbejde, altså med en bredere repræsentation på kongresser og med et indhold, der omfattede både faglige og politiske spørgsmål. At man således har set arbejderskandinavismen som et mønster for et videregående samarbejde fremgår både af indbydelserne fra DsF/de skandinaviske landsorganisationer og af artiklen i Social-Demokraten om konferencen, hvor det hedder:

»Arbejderskandinavismen, der grundlagdes i Göteborg 1886, har nu i 1901 udvidet sig til en arbejder-pangermanisme. Fornyelig bebudede Bjørnstjerne Bjørnson et pangermansk forbund. Det blev – netop på rette måde – stiftet i fredags aften, ...«, videre hedder det, »at pangermanismen kun er det naturlige gennemgangsled fra skandinavismen til internationalismen ... Nu har vi grundlagt et pangermansk forsvars- og angrebsforbund rettet mod kapitalismen og militarismen og imperialismen. Finske, svenske, norske, danske, belgiske og engelske socialdemokrater er brødre og forbundsfæller ... De kender kun et forsvarsforbund: de undertrykte folks mod deres undertrykkere ...«

DsF's visioner m. h. t. det internationale samarbejde synes således at have gået betydeligt videre både forud for og efter konferencen end GGD's.

Denne divergens mellem DsF's og GGD's opfattelse må forstås dels på baggrund af DsF's resultater i national målestok – ingen konkurrence fra gule fagforeninger, en høj organisationsprocent og en nylig velgennemført storkonflikt, og på baggrund af resultaterne af det skandinaviske samarbejde. Dels må denne divergens forstås på baggrund af den tyske landsorganisations nationale stilling, hvor der var to konkurrerende fagorganisationer, de Hirsch-Dunckerske og de kristelige, og hvor organisationsprocenten var betydeligt lavere end i Danmark, hvor der eksisterede et modsætningsforhold til socialdemokratiet og en opposition indenfor landsorganisationen, de s. k. lokalister – jfr. ovenfor – og hvor repressionen overfor fagbevægelsen var voldsommere end i Danmark. Legiens forsigtige strategi for det internationale samarbejde må således og på baggrund af situationen i den internationale fagbevægelse, hvor modsætningerne mellem de forskellige fagforeningstyper var åbenbar, nok siges at være mere realistisk, end den der kan udledes af DsF's holdning. Men samtidig synes der bag Legiens vurdering at ligge en skematisk, ikke-dialektisk opfattelse af forholdet mellem national og international organisering, hvor den nationale konsolidering ses som en absolut betingelse for et internationalt samarbejde – en opfattelse, der stod i afgørende modsætning til den historiske udvikling af de faglige internationale forbindelser, og i modsætning til DsF's erfaringer i det skandinaviske samarbejde.

I perioden til 1. verdenskrig blev det Legiens organisationsmodel, der blev praktiseret, og ikke nok med det, det blev også GGD med Legien i spidsen, der dominerede det internationale faglige samarbejde.

Efter at have optrådt som formidler af det internationale samarbejde formåede den danske/skandinaviske fagbevægelse ikke at bevare initiativet. Det lykkedes således ikke for de skandinaviske landsorganisationer på afgørende vis at påvirke udviklingsretningen i fagforeningsinternationalen end ikke på det område, hvor de havde særlige forudsætninger herfor, det vil først og fremmest sige området mellem faglig og politisk virksomhed.

Den linie GGD udstak for fagforeningsinternationalens arbejde blev en moderat til det udvandede grænsende socialdemokratisk linie, hvor GGD's neutralistiske kurs over det tyske socialdemokrati efterhånden i stigende grad blev overført til internationalen. Som Legien allerede slog fast på den første konference blev kun »interne internationale fagforeningsspørgsmål« sat på dagsordenen. Politiske spørgsmål var bandlyst i ISLO, de blev overladt til 2. Internationale.

Det kan forekomme inkonsekvent, at DsF/de skandinaviske landsorganisationer lod sig nøje med den tyske models form og indhold; men dels var GGD's autoritet stor, dels viste de følgende konferencer, at udviklingsretningen og -graden i de deltagende nationale fagbevægelser var meget forskellig og følgelig, at også modsætningerne var store.

Med hensyn til det skandinaviske samarbejdes status i forhold til ISLO synes der generelt at have fundet en nedprioritering sted efter 1901 tilsyneladende til fordel for ISLO-arbejdet. Således afholdes der i perioden 1901-1914 kun to skandinaviske kongresser i 1907 og 1912, hvorimod der i den foregående periode fra 1886 til 1901 blev afholdt 6 skandinaviske kongresser. Denne svækkelse af arbejderskandinavismen i den kongresinstitutionaliserede form synes ikke at være blevet opvejet af et organiseret, regelmæssigt samarbejde mellem de skandinaviske landes fagbevægelser indenfor ISLO's rammer. Ganske vist fandt der her et samarbejde sted, således har den svenske og norske landsorganisation i de tilfælde, hvor det var umuligt at deltage i de faglige konferencer, ladet sig repræsentere af DsF.³⁵ Derimod har der tilsyneladende ikke direkte fundet forberedende møder sted mellem de skandinaviske landsorganisationer forud for de internationale konferencer, men det fremgår af korrespondancen i LO's arkiv, at man så vidt muligt har søgt at rejse samlet til disse, ligesom de skandinaviske landsorganisationer synes at have støttet hinanden på konferencerne.³⁶

Det kan således foreløbig sluttes, at det skandinaviske faglige samarbejde som selvstændig faktor er blevet svækket efter oprettelsen af ISLO. Denne udvikling, der kræver en nøjere undersøgelse, må indtil videre kunne tages til indtægt for den opfattelse, der her er blevet søgt argumenteret for, at arbejderskandinavismen blev betragtet som og fungerede som et led i en internationalistisk orientering i de skandinaviske fagbevægelser, og ikke som et mål i sig selv.

Samtidig kan den svækkelse der fandt sted af det skandinaviske samarbejde som selvstændig faktor efter 1901 muligvis bidrage til en forklaring på, hvorfor den skandinaviske fagbevægelse ikke i højere grad end tilfældet blev formåede at sætte sit præg på fagforeningsinternationalen.

Konstitueringsperioden til 1905

Efter grundlæggelsen af fagforeningsinternationalen i 1901 blev der i konstitueringsfasen afholdt to internationale konferencer.³⁷ Det mest dybtgående modsætningsforhold i denne periode kom til at stå mellem de reformistisk-socialdemokratiske fagforeninger og de tradeunionistiske på den ene side og de syndikalistiske på den anden.

Dette modsætningsforhold blev markeret allerede på den 2. konference i Stuttgart i 1902. I København havde kun to af fagforeningstyperne været repræsenteret. I Stuttgart var repræsentationen bredere, således var også den syndikalistiske type repræsenteret ved den franske landsorganisation CGT (Confederation General du Travail) og den hollandske NASN (Nationaal Arbeids Secretariaat van Nederland).

Den væsentligste modsætning kom til at stå om København-konferencens beslutning om, at det internationale samarbejde skulle foregå på konferencenplan mellem landsorganisationernes ledere og med en arbejdsdeling i forhold til 2. Internationale således at denne tog sig af politiske spørgsmål, mens de faglige konferencer skulle koncentrere sig om snævert faglige problemer.³⁸ Syndikalisterne ønskede ikke at overlade politiske beslutninger til 2. Internationale. De så det i stedet som fagforeningsinternationalens opgave også at tage politisk stilling. Et forslag i denne retning blev fremsat af NASN, men fik kun tilslutning fra CGT. Samtlige andre delegerede modsatte sig det hollandsk/franske forslag. En udtalelse fra GFTU vandt almindelig tilslutning »... de anså en kongres for undværlig da der på en sådan kongres vel kunne blive talt meget, men der vil kun blive lidt udrettet. I stedet for en sådan var internationale konferencer af større praktisk værdi.«³⁹

Der var således fra starten blevet markeret en front over for de syndikalistiske landsorganisationer, en front bestående af de reformistiske landsorganisationer med GGD i spidsen og med deltagelse af GFTU. Det er bemærkelsesværdigt at de skandinaviske LO'er indgik i denne front uden forbehold.

På den følgende konference 1903 i Dublin fremlagde CGT spørgsmålene om antimilitarisme og generalstrejke for konferencen, men de blev afvist ikke alen som dagsordenforslag, men overhovedet som egnede til debat i ISLO.⁴⁰

På Dublin-konferencen blev et andet modsætningsforhold i fagforeningsinternationalen markeret, nemlig mellem de engelske fagforeninger og de kontinentale. Anledningen hertil var den dårlige forberedelse af konferencen. Ved dennes afslutning indgav samtlige udenlandske delegerede ved Legien en fælles klage, der også indeholdt beskyldninger mod de engelske fagforeninger for ikke at tage det internationale samarbejde alvorligt. Klagen sluttede: »The delegates of the continental organisations take very seriously the question of the International Organisation and will, if necessary, bring it into being among themselves, and wait until the British organisations, through

capitalist pressure are forced to feel their community of interest with the workers of all countries.«⁴¹

Modsætningen mellem trade unions og de kontinentale, ikke-syndikalistske landsorganisationer var snarere af organisatorisk end af politisk art. I modsætning til flertallet af de kontinentale landsorganisationer havde GFTU ikke formået at samle majoriteten af fagforeninger bag sig. Dette skabte forvirring på konferencen med hensyn til kompetence, det hedder herom i klagen: »We have seen 25 to 30 british delegates and have heard 10 or 12 of them speak, but we still do not know which of these are proper representatives of the General Federation.«⁴²

Modsætningerne i ISLO mellem de tre fagforeningstyper var således allerede efter tre konferencer kommet klart til udtryk. Hermed var også konturerne i den fremtidige magtfordeling trådt frem. Tyngdepunktet i fagforeningsinternationalen lå i de reformistisk-socialdemokratiske organisationer og her indenfor i den tyske landsorganisation. I organisatorisk henseende kunne disse på en række punkter demonstrere den centralistiske opbygnings overlegenhed overfor den engelske fagbevægelses mere decentrale opbygning. – et forhold englænderne for så vidt havde erkendt med GFTU's dannelse. I politisk henseende viste den socialdemokratiske strategi og taktik sig overlegen i forhold til den syndikalistske spontant prægede aktionisme i faglige konflikter. Reformismen især i dens tyske neutralistiske variant kunne videre knytte an til trade unions lange tradition for eksklusiv faglig kamp uden tilknytning til et arbejderparti.

Det blev de politiske modsætninger, hvor syndikalisterne stod overfor en samlet front, der blev de voldsomste i ISLO. De kulminerede i perioden op til 1905, hvor CGT som følge af modsætningerne trak sig ud af det internationale samarbejde.

Modsætningen som den til en begyndelse var kommet til udtryk i 1902 stod om sammenhængen mellem det faglige og politiske aspekt i ISLO's virksomhed og relaterede sig til internationalens organisatoriske opbygning og struktur. Frem til konferencen i Amsterdam 1905 blev dette modsætningsforhold uddybet. Baggrunden herfor var CGT's initiativer i 1904 og 1905 i retning af at få ISLO inddraget i politisk stillingtagen og den bekomst disse initiativer fik i internationalen.

I foråret 1904 søgte CGT at få indkaldt en international konference i forbindelse med den russisk-japanske krigs udbrud. CGT begrundede sit skridt med frygt for at den engelske og franske imperialisme ville drage Europa ind i krigen. ISLO kunne modvirke en sådan udvikling.

CGT sendte først sin anmodning til den internationale sekretær, Legien. Denne meddelte i sin egenskab af formand for GGD, at den tyske landsorganisation ikke ville deltage, da »eine solche beratung über den Rahmen der gewerkschaftlichen Tätigkeit hinausginge... . Legien undlod at viderebefordre skrivelsen til landsorganisationerne, hvorfor CGT sendte sin appel direkte til disse.⁴³

Legien reagerede omgående på denne skrivelse fra CGT. I en rundskrivelse af 28. april gengives i kort form uden CGT's argumenter essensen af skrivelse. Derefter hedder det, at GGD »... eine Anteilnahme der Gewerkschaften Deutschlands an dieser Konferenz nicht empfehlen würde.«⁴⁴ Endelig opfordrer den internationale sekretær landsorganisationerne til at svare på om de er enige med CGT eller ej.

Proceduren viser Legiens krumspring og manipulationer. Først forsøges det at undertrykke CGT's skrivelse ved ikke at viderebringe den. Efter at denne fremgangsmåde er blevet forpurret ved CGT's direkte henvendelse til LO'erne og den internationale sekretær således ikke kan komme uden om at lade ISLO tage stilling til forslaget, sendes det til afstemning ikke alene i en tendentiøs gengivelse, men også med den ledende tyske LO's afvisning af forslaget, dvs. med i det mindste indirekte retningslinier for, hvordan LO'erne burde forholde sig.

Legien fik held med sig, kun den hollandske LO tilsluttede sig CGT's forslag. Af de øvrige 7 besvarelser tilsluttede de 4 sig ordret GGD's afvisning, mens de resterende enten ikke gav nogen begrundelse eller kom med andre forslag.⁴⁵

Denne episode i fagforeningsinternationalen viser for det første GGD's ledende og meningsdannende stilling i international sammenhæng, for det andet viser den, hvilken central position Legien indtog som leder både af GGD og ISLO og for det tredje, at han ikke veg tilbage for at udnytte sin autoritet og indflydelse i manipulatorisk øjemed i forsøg på at undertrykke og fordreje en medlemsorganisations berettigede krav. Grunden til Legiens afvisning af CGT's forslag var dels den, at det ville betyde en politisk manifestation fra ISLO's side, dels det traditionelle modsætningsforhold til syndikalisterne.

Et modsætningsforhold med lignende implikationer udviklede sig mellem CGT og GGD i forbindelse med ISLO's 4. konference, der blev afholdt i Amsterdam 1905. Til konferencen havde CGT opstillet følgende punkter, som man ønskede behandlet under den ene eller den anden form: antimilitarisme, generalstrejke og 8-timersdag.⁴⁶ Under henvisning til at de to af forslagene var blevet afvist som egnede til debat på 1903-konferencen, gjorde CGT sin fortsatte deltagelse i ISLO betinget af at problemerne blev i det mindste drøftet. »Wir verlangen durchaus nicht, dass man Vorschläge, die wir machen mögen, animmt es genügt uns, dass man uns hören will.«⁴⁷

Legien svarede CGT, at de to første punkter ikke faldt ind under, hvad han anså for »den Aufgaben einer internationalen Konferenz der Sekretäre der gewerkschaftlichen Landeszentralen.«⁴⁸ Han tilbød imidlertid at lade spørgsmålet gå til afstemning i de enkelte LO'er. CGT protesterede mod denne fremgangsmåde, men erklærede sig alligevel indforstået på betingelse af »... bei dieser Befragung jeder Bemerkung zu enthalten, die Ihre persönliche Meinung zum Ausdruck bringt und dahin lautet, dass Sie dagegen sind, dass die von uns beantragten Fragen auf die Tagesordnung gesetzt wurden.«⁴⁹ Videre klargjorde CGT sin opfattelse af, hvilken karakter de inter-

ationale faglige forbindelser burde have. Herom hedder det: »... wit stehen auf dem Standpunkt, dass eine internationale Conferenz... als erstes Ergebniss den Austausch von Ideen haben muss, damit ein Jeder von den Erfahrungen jedes Landes lernen kann. Hieraus folgert unsere Ansicht, dass jede auf Ideen und Tendenzen und verschiedenartige Taktik bezüglich Diskussion zum Bereich der internationalen Conferenz gehört...«.

Vi får her klart trukket modsætningerne op mellem CGT og GGD. Mens GGD baserer sin opfattelse af ISLO's opgaver på et materielt grundlag: umiddelbare faglige problemer af praktisk karakter med udelukkelse af alle »teoretiske spørgsmål«⁵⁰, så tenderer CGT imod en idealistisk opfattelse, der tager udgangspunkt i overordnede teoretisk/politiske spørgsmål. For begge opfatters vedkommende gælder, at de anlægger et udialektisk syn ved ikke at forbinde deres respektive udgangspunkter. GGD blev således stikkende i en pragmatisme, der ensidigt orienterede sig mod organisatoriske og snævert faglige spørgsmål. CGT søgte på den anden side en politisk afklaring uden at forbinde denne direkte til den række af faglige spørgsmål af praktisk karakter som fagforeningsinternationalen stod overfor ikke mindst i opbygningsfasen.

Disse positioner blev opretholdt af de to store kontinentale landsorganisationer i hele perioden til 1914.

Legien overholdt ikke den af CGT opstillede betingelse. Ved afstemningen medsendte han hele korrespondancen mellem CGT og det internationale sekretariat således også sin personlige mening om CGT's forslag.⁵¹

Resultatet af afstemningen udsendtes umiddelbart inden konferencen. Denne gang fik Legien ikke ubetinget støtte for sine synspunkter. Der var flertal for afvisning af de to punkter: antimilitarisme og generalstrejke, men punktet om 8-timersdagen mente et flertal af LO'er kunne behandles på konferencen. De skandinaviske LO'ers stillingtagen tyder ikke på, at de indbyrdes har drøftet sagen, i hvert fald er deres stillingtagen ret forskellig. LO-Norge gik ind for alle tre punkters behandling, DsF for generalstrejke og 8-timersdag, mens LO-Sverige kun gik ind for behandling af punktet: 8-timersdag.

Udfaldet blev at CGT holdt sig borte fra konferencen. Formentlig fordi den franske LO ikke havde modtaget svar på sin henvendelse. »Ved et uheldigt tilfælde var husnumret på brevet til den franske landscentral udeladt, hvorfor skrivelserne var kommen tilbage i går... Legien beklagede dette ubehagelige uheld, ihvorvel han ikke troede at den franske landsorganisation ville have forandret sin stilling.«⁵² På baggrund af den internationale sekretærs tidligere manipulationer for at unddrage CGT indflydelse i ISLO forekommer denne undladelse ikke at være så tilfældig som Legien giver udtryk for. Den sammenhæng ligger lige for, at Legien på baggrund af det tvetydige afstemningsresultat og den direkte afvisning af hans indstilling vedrørende 8-timersdagsforslaget bevidst har søgt at holde CGT borte fra konferencen, hvorved han dels uden nævneværdig modstand alene kunne påvirke denne, dels kunne forhindre at punktet om 8-timersdagen blev de-

batteret – forslagsstilleren var jo ikke mødt op. I hvert fald lykkedes dette. Spørgsmålet om 8-timersdagen blev ikke debatteret – DsF foreslog ganske vist at ISLO skulle foretage en undersøgelse af arbejdstidens længde og fik det vedtaget, men DsF-forslaget havde en ganske anden karakter end CGT's. Kun den hollandske LO bragte spørgsmålet om proceduren frem men efter en længere debat, hvori Legien afviste den rejste kritik vedtoges det »med alle stemmer mod Holland, at den internationale sekretær havde handlet rigtigt...«. ⁵³

Legien lod sig ikke nøje med denne sejr. På GGD's vegne stillede han følgende forslag:

»Konferencens opgave er, at forhandle om den snævre sammenslutning af alle landes fagorganisationer, om indførelse af en ensartet fagforeningsstatistik, om gensidig understøttelse i de økonomiske kampe og om alle spørgsmål, der står i umiddelbar forbindelse med arbejdsstandens faglige organisering. Udelukket fra behandling er alle teoretiske spørgsmål og sådanne, hvis tendens og taktik angår den faglige bevægelse i de enkelte lande.« ⁵⁴

I motiveringen siges det klart, at »Forslaget er foranlediget ved de franske forslag om behandling af spørgsmålene om generalstrejke og antimilitarisme,« og det fastslås endnu engang: »Tyskland var imod, at konferencen behandlede andre spørgsmål end de praktiske.« ⁵⁵

Den følgende debat resulterede i vedtagelse af Legiens forslag med Belgiens, Hollands og Østrigs stemmer imod.

Legiens forsøg på at afvise en debat om 8-timersdagen på ISLO-konferencen viser hvor skarpt modsætningen mellem CGT og GGD blev trukket op af den internationale sekretær, der tilsyneladende for enhver pris ville udelukke de franske syndikalister fra fagforeningsinternationalen. Samtidig viser forslaget til imødegåelse af eventuelle kommende fremstød fra CGT Legien som en dreven taktiker. Det er karakteristisk, at han benytter termen teoretisk, der stilles op som modsætning til praksis. På baggrund af striden CGT-GGD kan der ikke være tvivl om, at denne terminologi dækker begreberne faglig og politisk, det faglige svarende til det praktiske og det politiske til det teoretiske. Denne modstilling understreger rigtigheden af den tidligere påvisning af Legiens ikke-dialektiske holdning. Taktikken var møntet på de socialdemokratisk-reformistiske LO'er, der ikke praktiserede GGD's neutralistiske kurs. For i hvert fald fagbevægelserne i Skandinavien og Østrig ville en modstilling mellem og adskillelse af faglig og politisk virksomhed være uacceptabel for så vidt som den stred mod den nationale organisering og praksis. Anderledes med modstillingen teori-praksis. En sådan havde knap så direkte forbindelse til den nationale organisering, i hvertfald ikke for de skandinaviske LO'ers vedkommende og måtte således forekomme mere abstrakt, vanskeligere relaterbar til den nationale praksis. På det afgørende punkt om sammenhængen mellem faglig og politisk virksomhed stod de skandinaviske og den østrigske LO i deres nationale praksis i afgørende modsætning til GGD.

Dette modsætningsforhold kom klart frem i debatten om GGD/Legiens forslag. »Hueber (Østrig) var imod det tyske forslag fordi det syntes at

tilstræbe en spaltning mellem det politiske og det faglige parti. Vi ville ikke altid kunne komme udenom en behandling af de politiske anliggender, ...».

»Olsen (Danmark) var til en begyndelse imod det tyske forslag, men efter at have hørt Legiens udtalelser, kunne han nu stemme for dets vedtagelse.« I modsætning til Olsen betegnede lederen af ÖGK (Österreichische Gewerkschaftskommission) »Legiens udtalelser som stående i modsætning til forslaget. Det var umuligt at udelukke faglige, teoretiske spørgsmål. Vi måtte forhandle om vor taktik og vore krav.« For de skandinaviske LO'er blev udgangen, at DsF »... erklærede i eget og de andre skandinaviske repræsentanters navn, at de kunne stemme for det tyske forslag.«⁵⁶

Det kan således konstateres, at Legiens taktik var virkningsfuld overfor de skandinaviske LO'er. Overfor den øjensynligt bedre teoretisk funderede ÖGK-leder virkede den derimod ikke, han stemte mod forslaget.

I og med Amsterdam-konferencen havde den tyske landsorganisation både formålet at bevare og befæste sin stilling som den ledende LO i ISLO. Den havde med held forfægtet sit synspunkt, at ethvert teoretisk/politisk spørgsmål var bandlyst på de internationale faglige konferencer. Resultatet af den konstituerende periode i ISLO blev således, at GGD med Legien i spidsen stod som den ubestridt ledende og toneangivende LO. CGT havde ikke søgt at gøre GGD denne rang stridig, hvilket formentlig også ville have været halsløs gerning, men blot søgt at bringe en række fagligt relevante spørgsmål op. Disse forsøg var blevet afvist af ISLO under effektiv ledelse af GGD. Det kan videre nævnes, at debatten i 2. Internationale om massestrejken i 1905-1906 tilsyneladende overhovedet ingen indvirkning fik på ISLO, til trods for at mange af de faglige ledere også deltog i 2. Internationales kongresser.⁵⁷ Også i denne henseende accepterede fagforeningsinternationalen GGD's formel for internationalt fagligt samarbejde: udelukkelse af politiske spørgsmål - som defineret af GGD og arbejdsdeling med og neutralitet i forhold til 2. Internationale. Paradoksalt nok omfattede denne accept også de skandinaviske LO'er. Dette paradoks må ses som et resultat af en række modstridende tendenser i de skandinaviske LO'er - her eksemplificeret ved DsF. Disse må føres tilbage til en manglende teoretisk afklaring af problemstillingen i modsætning til den praktiske udformning af denne i national og skandinavisk sammenhæng. På det praktiske område viste DsF ingen vaklen. Denne mangel på sammenhæng mellem praksis og teori gav sig udslag i en tendens til at lade problemets internationale løsning afhænge af de enkelte LO'ers praksis, hvilket nødvendigvis medførte, at GGD-modellen blev accepteret internationalt. Ikke alene p. g. a. GGD's stærke internationale position, men også fordi GGD i dette spørgsmål kunne knytte an til de engelske fagforeninger og dermed få flertal i ISLO. Men samtidigt kan det konstateres at DsF på nationalt plan ikke afstod fra at propagandere for den skandinaviske model. Så sent som ved konferencen i Dublin havde C. M. Olsen i en rapport til GFTU's kongres, der blev afholdt i forbindelse med den internationale konference sagt:

»Skal vort arbejde blive af virkelig betydning for dette formåls opnåelse [arbejderklassens befrielse] må vor organisation være både en faglig og politisk. Den faglige har til opgave at mildne virkningerne af kapitalismens begærlighed, den politiske skal ved andre midler fjerne selve årsagerne til arbejdernes afhængighed.«

og videre:

»Først og fremmest må vi udbrede og styrke vor nationale organisation, thi det er efter de særlige forhold i hvert land, at vi skal afpasse vor modstand og underbygge vore fremskridt. Men dernæst skal vi over landegrænserne række hinanden broderhånd: samfølelsen må komme til at beherske alle arbejdere; thi arbejdernes fælles fjende, kapitalismen, er international.«⁵⁸

Det er bemærkelsesværdigt for det første at disse udtalelser faldt på en LO-kongres og ikke på ISLO-konferencen, og for det andet, at det var på GFTU's kongres. Trade unions stod uden noget arbejderparti til 1906, men i perioden fra 1900 stod man i begreb med at danne et. Endvidere var denne linie i forholdet til engelsk fagbevægelse allerede blevet lagt i 1901 af J. Jensen. På den internationale konference gjorde DsF sig ikke til talsmand for dette synspunkt. Men heller ikke i forhold til GGD, hvis kongresser DsF også deltog i, synes sådanne synspunkter at være blevet fremført. DsF må øjensynligt have affundet sig med en formel løsning af problemet både på nationalt og på internationalt plan. En holdning, der til syvende og sidst må føres tilbage til en manglende teoretisk afklaring i DsF.

I DsF's holdning til spørgsmålet om sammenhængen mellem national og international organisering kan der konstateres en lignende mangel på teoretisk afklaring. I det skandinaviske samarbejde praktiserede DsF og de øvrige skandinaviske LO'er et internationalt samarbejde, hvor den nationale organisering ikke blev betragtet som en absolut forudsætning for den internationale. Det skandinaviske samarbejde etableredes forudfor dannelsen af nationalt dækkende landsorganisationer og der kan således konstateres en i praksis udformet dialektisk holdning i spørgsmålet om sammenhængen mellem national og international organisering.

Det internationale samarbejde på skandinavisk plan blev betragtet som en art model for et videregående internationalt samarbejde ved fagforeningsinternationalens grundlæggelse i 1901. Men allerede på de umiddelbart følgende konferencer blev dette synspunkt opgivet til fordel for en accept af GGD's formel for internationalt samarbejde.

På begge disse områder – forholdet national-international organisering og faglig-politisk organisering – må det således konstateres, at DsF's manglende teoretiske afklaring dels medførte et skift i opfattelse efter 1901, dels at der – for så vidt som den nationale organisering og det skandinaviske samarbejde fortsatte uforandret – udvikledes en art dualistisk holdning i DsF.

Opbygningsperioden 1905-1909

Konsolideringsfasen strakte sig frem til 1909 og omfattede de to konferencer i Amsterdam 1905 og i Kristiania 1907. Konsolideringen skete på et socialdemokratisk-reformistisk grundlag og inkluderede en yderligere svækkelse af syndikalismen i ISLO end den allerede stedfundne.

På Kristiania-konferencen undlod den syndikalistiske hollandske LO, NASN, at møde op. Dette skete dels i solidaritet med CGT og som protest mod GGD's ledelse af ISLO, dels som følge af den indre udvikling i den hollandske fagbevægelse. Her havde en række stærke forbund i 1905-1906 sluttet sig sammen i en ny LO: NVV (Nederlands Verbond van Vakverigingen), der var opbygget efter tysk mønster og stod det socialdemokratiske parti nær. Styrkeforholdet i den hollandske fagbevægelse var herved blevet forskudt til socialdemokraternes fordel.⁵⁹ Den nye LO havde søgt om optagelse i ISLO samtidigt med at NASN kappede forbindelsen til fagforeningsinternationalen. På Kristiania-konferencen repræsenteredes den hollandske fagbevægelse således af NVV og på Legiens forslag blev det enstemmig vedtaget at anerkende NVV som den hollandske fagbevægelses repræsentant i ISLO. Hermed blev »... uden videre det gamle sekretariats tilslutning ophævet.«⁶⁰

De to konferencer 1905 og 1907 bevirkede således at syndikalerne blev fuldstændigt udelukket henholdsvis udelukkede sig fra ISLO. For Hollands vedkommende blev det herefter den socialdemokratisk orienterede fagbevægelse, der var repræsenteret i ISLO. Den franske fagbevægelse derimod opretholdt sin syndikalistiske position. Til Kristiania-konferencen havde CGT således indgivet skriftlig begæring om »at sætte på konferencens dagsorden de punkter, som vi i sin tid foreslog på Amsterdam-konferencen.«⁶¹ Som dengang gjorde CGT sin deltagelse afhængig af kravets opfyldelse. Problemet blev atter behandlet og igen gjorde ÖGK som den eneste det synspunkt gældende overfor GGD's, »... at man ikke måtte indskrænke de internationale konferencers opgaver. Det er ikke udelukket, at man i fremtiden også kunne finde det nødvendigt at beskæftige sig med teoretiske spørgsmål.«⁶²

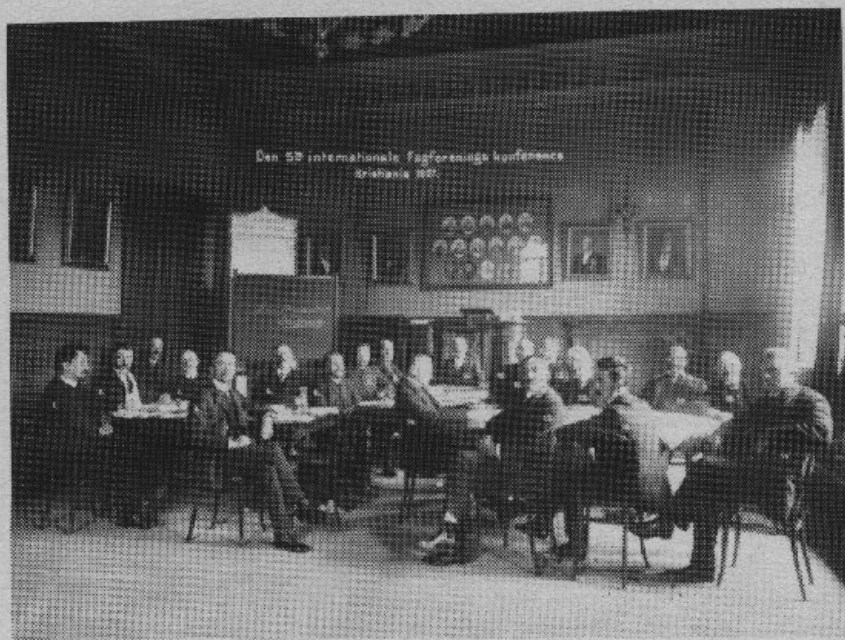
Den østrigske LO var således den eneste af skandinavisk type, som konsekvent forfægtede den nationale organiserings resultater i international sammenhæng, her især den snævre sammenhæng mellem faglige og politiske problemer, hvilket kan tages som udtryk for, at der i den østrigske fagbevægelse også var en teoretisk forståelse for betydningen af dette forhold.⁶³

Den manglende teoretiske forståelse i de skandinaviske LO'er og den deraf følgende følgagtighed overfor den dominerende GGD blev også markeret på Kristiania-konferencen. Det skete med den enstemmige vedtagelse af en resolution, der var konferencens officielle svar til CGT. Resolutionen var udarbejdet af et udvalg, der efter svensk forslag kom til at bestå af LO'erne i Danmark, Tyskland og Belgien. Den var i det væsentlige en gentagelse af det tyske forslag på Amsterdam-konferencen, men arbejdsdelingen med 2. Internationale var ekspliciteret: »Konferencen betragter

spørgsmål som militarismen og generalstrejken for sådanne, som ikke kan behandles af en konference af fagforeningsfunktionærer, men kun kan afgøres ved repræsentation for det hele proletariat på de regelmæssig stedfindende socialistkongresser, . . .⁶⁴ Den enstemmige vedtagelse viser endvidere dels at oppositionen mod GGD's position var blevet afsvækket i forhold til Amsterdam-konferencen, hvor ikke blot Østrig, men også Belgien foruden NASN stemte imod det stort set enslydende tyske forslag. Dels viser vedtagelse, at ÖGK ikke har ladet sin teoretiske indsigt og principielle opfattelse få praktiske konsekvenser, og som sådan at der i praksis ingen forskel har været mellem ÖGK's og de skandinaviske LO'ers positioner.

I ISLO's konsolideringsfase lykkedes det således for Legien/GGD ikke alene at få udelukket de politiske modstandere, syndikalisterne, men også at få bragt oppositionen indenfor egne rækker – først og fremmest ÖGK – til at godkende den tyske LO's kurs i fagforeningsinternationalen.

Som følge af denne udvikling blev det andre modsætninger, der i konsolideringsfasen dominerede ISLO. Især nationale modsætningsforhold gjorde sig gældende. Disse drejede sig om nationale mindretalsrepræsentation på de internationale konferencer og angik for så vidt kun det multinationale Østrig-Ungarn. Nationale mindretal indgik også i f. eks. det tyske kejserrige, men her ikke med samme vægt. I Rusland, den anden store multinationale

ISLO-konference 1907 i Kristiania

stat ved siden af Østrig-Ungarn, eksisterede en fagbevægelse kun i kimform og var desuden illegal.⁶⁵

På konferencen i Amsterdam mødte en repræsentant for de tjekkisk-slaviske fagforbund op og krævede at blive anerkendt som sådan. Repræsentanten, Nemeč fra Prag, fremførte: »Det drejer sig her om en selvstændig nation, der ikke kan anerkende Østrigs fagforeningskommission som sin centralisation... [den] er kun landscentral for de tysk-østrigske fagorganisationer.«⁶⁶ ÖGK fremhævede heroverfor: »Man kan kun anerkende en central for hvert land, og for Østrigs vedkommende har man en sådan i fagforeningskommissionen.«⁶⁷

Den følgende skarpe debat endte med en vedtagelse af DsF's forslag. Olsen erkendte: »Det er svært at træffe en afgørelse her...«, men »... afgav samtidig, på de norske og svenske delegeredes vegne, den erklæring, at de var imod, at Nemeč anerkendtes som delegeret, men at de kunne gå med til, at han deltog i konferencen som gæst.«⁶⁸ Vedtagelsen af den fælles skandinaviske erklæring, der må betegnes som et smidigt kompromis i den tilspidsede debat, viser DsF's og de skandinaviske LO'ers erfaring i fagligt internationalt samarbejde og evne til at udforme praktisk-acceptable anvisninger i konkrete spørgsmål. Videre viser dette eksempel sammen med en række andre, at de skandinaviske LO'er søgte at optræde som en enhed i fagforeningsinternationalen i forbindelse med løsningen af konkrete spørgsmål, derimod er der ikke noget som tyder på at den fælles optræden gik ud over ad hoc-stadiet.⁶⁹

På konferencen i Kristiania kom en lignende modsætning til udtryk, men denne gang i dobbeltmonarkiets anden halvdel, Ungarn. Den nydannede LO i Kroatien, der forfatningsmæssigt hørte under den ungarske krone, havde søgt om optagelse i ISLO. Den internationale sekretær henviste til beslutningen fra 1905 som præcedens for, at den kroatiske LO ikke kunne anerkendes som selvstændig organisation i ISLO. I forståelse med den ungarske LO's repræsentant, Jaszai, gik Legien imidlertid ind for den kroatiske ansøgning. ÖGK modsatte sig derimod dette forslag, øjensynlig af frygt for, at det skulle danne præcedens og dermed ophæve beslutningen fra 1905 angående den østrigske del af dobbeltmonarkiet. ÖGK kunne dog dårligt direkte modsætte sig den selvstændige ungarske LO's stillingtagen. Resultatet blev en fælles kompromisresolution, der gav den kroatiske LO en midlertidig selvstændig status i ISLO.

Det kan således konstateres, at ISLO ikke havde nogen klar politik overfor de nationale mindretals fagbevægelser, at ISLO ikke praktiserede princippet om nationale mindretals ret til selvbestemmelse. Disses anerkendelse i ISLO som selvstændige organisationer afhang i vid udstrækning af den dominerende nationalitets holdning. Denne svingende politik i fagforeningsinternationalen må ses som et udslag af det internationale sekretariats afstandtagen fra at beskæftige sig med ekstrafaglige problemer. Når sådanne dukkede op blev man så at sige taget på sengen, og det blev tilfældigheder, der bestemte udfaldet.

Samtidig viser modsætningerne i nationalitetsspørgsmålene, hvilken betydning ISLO havde fået som organisation i den internationale arbejderbevægelse og hvilke fatale konsekvenser den voksende betydning overfor den politiske afmægtighed og uafklarethed fik. Konsolideringsfasen medførte således ikke, at der i ISLO fandt en ideologisk/politisk afklaring sted. Denne mulighed havde internationalen selv afskåret sig fra gennem tilslutningen til GGD's snævert faglige linie. Derimod fandt der afgjort en ideologisk indsnævring sted efter CGT's og NASN's udtræden af ISLO og også en indskrænkning af repræsentativiteten i fagforeningsinternationalen. Mens den ideologisk/politiske side af sagen var tabu, så blev repræsentativiteten søgt udvidet. Vigtigst blev her den åbning, der fandt sted overfor den amerikanske fagbevægelse.

Udbygningsperioden 1909–1913/14

Den amerikanske fagbevægelses tilslutning til ISLO faldt sammen med CGT's genindtræden i internationalen. Disse begivenheder markerede overgangen til den tredje fase i ISLO's udvikling.

Denne fase blev præget af en række af dels gamle dels nye komplicerede modsætninger. Den gamle modsætning mellem flertallet i ISLO på den ene side og CGT på den anden blev således genoplivet. I denne konflikt fik CGT indirekte støtte fra AFL for så vidt som en del af AFL's krav faldt sammen med CGT's. Men AFL's indtræden betød først og fremmest, at der hermed var repræsenteret en ny fagforeningstype i ISLO. Videre betød AFL's tilslutning, at striden i USA mellem AFL og den syndikalistisk orienterede LO IWW, blev overført til ISLO, både således, at modsætningerne i den amerikanske fagbevægelse blev udspillet for åbent tæppe i internationalen, og således at IWW's forsøg på at blive optaget gav sig udslag i en slags alliance med CGT og dermed i, at modsætningsforholdet mellem CGT og GGD fik en ny dimension.

Udbygningsperioden 1909–1913/14 var således karakteriseret ved en høj grad af ideologisk spændvidde i ISLO. Et forhold, der ikke medførte at GGD's reformisme mistede terræn, men til at det socialdemokratiske islæt i fagforeningsinternationalen blev afsvækket. Internationalen spændte nu lige fra revolutionære syndikalister til antisocialistiske byrokrater. Denne udvikling fandt ikke mindst sted i og med den forståelse, der etableredes mellem Legien og Gompers som repræsentanter for de to største landsorganisationer. Forståelsen medførte ikke blot, at reformismen i GGD blev styrket, men også at det socialdemokratiske islæt i fagforeningsinternationalen som det repræsenteredes af især landsorganisationerne i Østrig og Skandinavien blev svækket. Det tilsyneladende sammenfald mellem CGT's og AFL's standpunkter medførte ingen splittelse i alliancen mellem GGD og AFL.

Det internationale sekretariat havde regelmæssigt sendt sine udgivelser, cirkulærer, beretninger osv. til fagbevægelserne i en række ikke tilsluttede lande, herunder også til den amerikanske fagbevægelse.⁷⁰

AFL havde imidlertid ikke svaret på ISLO's henvendelser. Først efter dannelsen i 1905 af den konkurrerende IWW, begyndte AFL at vise sig interesseret i tilslutning til fagforeningsinternationalen.⁷¹

På konferencen i Kristiania redegjorde Legien for korrespondancen med AFL's præsident. Amsterdam-konferencen var blevet udskudt for at give AFL's repræsentanter, der deltog i de engelske fagforeningers kongres, mulighed for at deltage uden alt for store rejseomkostninger. AFL-repræsentanterne var dog ikke dukket op. Den samme procedure var fulgt i forbindelse med konferencen i 1907 og med samme resultat.⁷² Legien sluttede herefter: »Den amerikanske landsorganisation, og frem for alt dens formand, Gompers, synes med hensigt at ville undgå at komme sammen med de andre landes fagforeninger, og det må anses unyttigt at gøre yderligere anstrengelser i denne retning.«⁷³ DsF's repræsentant samstemmede med Legien heri:

»Olsen (Danmark) var ikke for, at videre forsøg skulle gøres for at komme i forbindelse med de amerikanske fagforeninger. Han foreslog, at den internationale sekretær tilkendegiver de amerikanske fagforeninger, at man kun med henblik på deres deltagelse har indkaldt konferencen så sent, at man derfor beklager, at Amerika ikke var repræsenteret på konferencen og at der heller ikke engang var svaret på indbydelsen.«⁷³

Med den enstemmige vedtagelse af Olsens forslag kan der på 1907-konferencen konstateres en ganske skarp uvilje i ISLO overfor AFL. Det er formentlig dette forhold i forbindelse med de to væsentligere, at IWW netop fra omkring 1907 begyndte at markere sig stærkere i amerikansk fagbevægelse,⁷⁴ og at denne organisation på samme tid søgte optagelse i fagforeningsinternationalen,⁷⁵ der har foranlediget AFL til at tage kontakt med ISLO. På konferencen i 1909 deltog AFL ved sin præsident Gompers. Dennes tilbageholdenhed overfor ISLO kom tydeligt frem fra starten. Gompers understregede sin status som observatør og at han ikke kunne træffe bindende beslutninger på AFL's vegne, han sagde bl. a.: »Om garanti lämnas för at man låter os helt och hållet själva sköta våra egna angelägenheter, så är jag övertygat om, at AFL kommer at ansluta sig. Om icke måste vi fortfarande stå ensamma.«⁷⁶

Alt i alt viser Gompers' forsigtige nærmest mistroiske holdning, at han har været alt andet end begejstret for at tilslutte AFL til ISLO, hvilket underbygger antagelsen, at det har været de indre amerikanske forhold, der har drevet ham. Det samme gør Gompers begrundelse for AFL's senere tilslutning til fagforeningsinternationalen: »... att de från Europa kommande underrättelser städse voro mycket fientliga mot den amerikanska fackföreningsrörelsen.«⁷⁷

Kristiania-konferencens udtalelser om AFL kan næppe siges at udgøre en undtagelse.

AFL's tilslutning til ISLO må således ses på baggrund af en national tvangssituation, ikke som et udslag af en internationalistisk orientering. AFL-præsidentens øjensynlige frygt for at skulle blive indfanget i de socialdemokratiske europæiske fagforeningers net viste sig også på anden vis.

Trods understregningen af sin observatørstatus fremkom Gompers med forslag om at omdanne ISLO. Forslaget gik ud på »... opprättandet av en 'internationell arbetsfederation', varvid varje lands arbetarrörelses självständighet förblir fastställd och garanterad.«² Gompers forslag kan kun have sigtet mod på den ene side at give AFL så stor indflydelse som muligt i ISLO og på den anden side at undgå at lade AFL forpligte sig på et socialistisk grundlag. I en føderation med repræsentation i forhold til medlemstal ville AFL med sine knap 2 mill. medlemmer som den næststørste LO efter GGD stå betydeligt stærkere end i et internationalt sekretariat, hvor hver LO havde samme indflydelse uanset størrelse. AFL ville dog langt fra kunne opnå flertal i den foreslåede struktur, hvorfor Gompers ønskede at bevare de tilsluttede LO'ers autonomi. AFL's forslag blev afvist af konferencen uden debat med den formelle begrundelse, at AFL endnu ikke var tilsluttet ISLO.

Gompers frygt for at være havnet i en rød sammensværgelse viste sig dog at være ganske ubegrundet. Der var tværtom i realiteten tale om et vidtgående sammenfald mellem Gompers og Legiens syn på det internationale faglige samarbejde. Det fremgår bl. a. af Gompers argumentation for forslaget:

»I den internationella organisationen vilja vi ej hava någon plats för akademiska diskussioner, utan för allvarliga praktiska frågor angående arbetarnas allmänna välfärd. ... Kanske arbeta vi nyktare, med färre fraser och teorier; de amerikanska arbetarne äro för praktiskt arbete och fordra praktiska resultat.«⁷⁸

Den eneste kritiske røst, der rejste sig mod AFL og dens præsident, kom fra ÖGK-lederen, Hueber, – den formentlig mest bevidste socialist blandt de repræsenterede faglige ledere. Hueber kritiserede skarpt især AFL's mangel på solidaritet med den internationale fagbevægelse, en mangel han fandt bekræftet af Gompers holdning på konferencen.

AFL's forslag om dannelse af en international føderation var i det ydre sammenfaldende med CGT's bestræbelser, som de var kommet til udtryk i ISLO's konstitueringsfase. Efter at have forsonet sig med ISLO – en forsoning, der blev markeret ved at den 6. konference blev afholdt i Paris – fremførte CGT på ny kravet om afholdelse af internationale kongresser og en føderalistisk opbygning i fagforeningsinternationalen a la den franske LO's. Men det var kun i det ydre, der var lighed mellem AFL's og CGT's bestræbelser. De to LO'ers motiveringer var vidt forskellige. I CGT's motivering hedder det bl. a.:

»De internationella konferencerna räcka ej till för det grundliga diskuterandet av arbetarintresserna. På kongresserna skola arbetareklassens alla intressen dryftas. Vi vilja icke, att frågor, som röra arbetareklassen, skola hänskjutas till organisationer, som stå utanför densamma... Även om många fackorganisationer sända ombud till socialistkongresserna, så förbliva dessa likväl politiska kongresser. Men vi måste strikte ställa oss på den fackliga rörelsens grund...«⁷⁹

CGT fremførte således sin gamle argumentation, hvilket da også fremgik af den følgende debat. Hueber angreb skarpt CGT's position i navn af

LO'erne i England, Belgien, Norge, Danmark, Holland, Spanien, Italien, Ungarn, Østrig og Kroatien:

»... vi tro på nödvändigheten av samarbete mellan den politiska och den fackliga rörelsen. Dessa äro de båda armarna på den kropp, som ledes av det organiserade proletarietets huvud. Vi måste föra striden med båda armarna. Så länge kapitalistklassen politiskt och fackligt undertrycker arbetarna vore det en förbrytelse mot proletariet att marschera på skilda linjer.«⁸⁰

Det er karakteristisk, at Legien ikke deltog i Huebers kritik af CGT's forslag. Det skete ikke fordi GGD var enig med CGT, Legien afviste også det franske forslag, men fordi den eksplisitte sammenkædning af den faglige og politiske arbejderbevægelse i Huebers erklæring stred mod GGD's nationale praksis og dens arbejde i ISLO. Der var her reelt tale om en stærk og kraftig markeret opposition mod GGD's neutralistiske kurs. Et forhold som imidlertid ingen konsekvenser fik i retning af en ændret linie i ISLO på dette område.

Som svar på angrebene fremførte CGT's repræsentanter bl. a. de franske syndikalisters mere principielle synspunkter:

»Jag fruktar det skulle föra för långt om jag skulle säga Eder vad jag tänker om den politiska verksamheten, som redan gjort så mycken skada. Arbetarrörelsen har intet alls at göra med de politiska partierna... Vår så ofta ironiskt omnämnda action directe skall i längden föra oss längre än eder metod.«

og Jouhaux sluttede:

»Jag vill ej tro, att den fackliga internationalen endast är en dekoration, bakom vilken socialisterna operera. Må delegeraderna döma över vårt förslag såsom arbetarrepresentanter, ej såsom sändebud från organisationer, som låta kommendera sig av socialisterna.«⁸¹

Debatten viste, at der også tilsyneladende var sammenfald mellem AFL's og CGT's positioner, hvad angik den anti-socialistiske holdning. Men også her var der forskelle. CGT fremhævede videre: »... aldrig hava vi sagt till arbetarna, att de icke skola gå till socialisterna, om de hava lust därtill.«⁸² Modviljen mod socialisterne rettede sig mod deres deltagelse i det parlamentariske arbejde. CGT's tilsyneladende anti-socialisme var således i virkeligheden anti-parlamentarisme: »Vår fordran på sammankallandet av internationella kongresser är ej riktad mot det socialistiske partiet.«⁸²

AFL derimod med sin præsident, Gompers, i spidsen var regelret anti-socialistisk. Denne holdning gav Gompers ikke direkte udtryk for på kongressen. Men den var alment kendt i den europæiske arbejderbevægelse eller blev det om ikke før så i forbindelse med AFL's og IWW's forsøg på at blive optaget i ISLO.

I den tyske arbejderbevægelse havde der, allerede inden konferencens afholdelse, rejst sig protester mod Legiens modtagelse af Gompers som GGD's gæst. I Neue Zeit tog ingen anden end Kautsky til orde. I artiklen »Samuel Gompers« anklages Legien for at føre de tyske arbejdere bag lyset ved at præsentere Gompers som »ein wahrhafter Revolutionär, der die Masse des Proletariats zu vereinen suche.« Heroverfor karakteriserer

Kautsky Gompers som »nicht nur ein Gegner der besonderen Form, die die sozialdemokratische Bewegung in Amerika angenommen hat, sondern ein Gegner des proletarischen Klassenkampfes überhaupt.«⁸³ Som belæg herfor anføres dels Gompers vicepræsidentskab i »the National Civic Federation«, »... eine Kampforganisation gegen den Sozialismus und den proletarischen Klassenkampf.«⁸⁴ Dels at han ved præsidentvalget i 1908 på AFL's vegne havde valgt at støtte den demokratiske kandidat »unter misachtung aller 'Neutralität'... und den sozialistischen Kandidaten Debs mit allen Mitteln der Lüge und Verleumdung zu bekämpfen, ...«⁸⁵

En lignende kritik af Gompers blev af IWW forsøgt fremført i forbindelse med konferencen i Paris. Men den blev bremset af den internationale sekretær. Ved konferencens afslutning meddelte Legien, »... att under konferensen ankommit ett mycket långt brev från 'Workers of the World', vilket tycks rikta sig mot Gompers, men att det ej i rätt tid hunnit översättas.«⁸⁶ Hueber foreslog at skrivelsen i oversættelse skulle tilsendes LO'erne, hvilket blev bifaldet af konferencen. Denne beslutning ekspederede den internationale sekretær dog først knap et år senere, nemlig den 8. juli 1910.⁸⁷ Denne usædvanlige sendrægtighed fra Legiens side kan ved første øjekast forekomme tilfældig. Men ved nærmere eftersyn viser den sig at være fuldtud beregnet, – beregnet som det afgørende led i striden mellem AFL og IWW om, hvilken af de to organisationer, der skulle optages i ISLO. Som sådan opviser denne episode endnu et eksempel på den internationale sekretærs manipulatoriske præferencer, på en begyndende byråkratisering af fagforeningsinternationalen, der medførte, at kun sekretariatet i Berlin havde hånd i hanke med udviklingen i internationalen og som følge heraf kunne udnytte sit informationsmonopol til at lede ISLO i en bestemt retning og gjorde det.

Det internationale sekretariats sendrægtighed må ses i sammenhæng med, at AFL's tilslutning til ISLO endnu på konferencen i 1909 ikke var afgjort. Den afgørelse kom først 19. nov. 1909 med Gompers meddelelse: »Die American Federation of Labour hat den Anschluss an das Internationale Sekretariat beschlossen.«⁸⁸ ISLO havde allerede 13. sept. 1909 modtaget IWW-skrivelsen i tysk oversættelse, hvorfor der intet havde været til hinder for at udsende denne før meddelelsen om AFL's beslutning og på grundlag heraf lade en afstemning blandt LO'erne afgøre, hvilken af de to amerikanske LO'er, der skulle tilsluttes ISLO. En sådan procedure kunne imidlertid på baggrund af de forudgående internationale konferencers holdning til AFL – herunder Legiens egen⁸⁹ formodes at bringe et tvetydigt eller et for det internationale sekretariat direkte uønsket resultat. GGD og dermed det internationale sekretariat i Berlin havde en klar interesse i at AFL blev optaget i ISLO og IWW blev udelukket. Det var reelt, hvad det internationale sekretariats fremgangsmåde medførte. Gennem beslutningen fra konferencen i 1902 om at kun en LO kunne repræsentere et land i fagforeningsinternationalen, havde det internationale sekretariat udelukket IWW ved at lade dets skrivelse rundsende efter AFL's meddelelse om tilslutning. Denne udlagdes af Legien således: »Nach den Verhandlungen der Internationalen

Konferenz in Paris ist mit dieser Beitrittserklärung der AFL auch deren Anschluss an das Internationale Sekretariat vollzogen.«⁹⁰

GGD og Legien havde hermed på den ene side sikret sig en allieret – og en stærk sådan – i bestræbelserne på at holde politiske spørgsmål ude fra ISLO, og på den anden side undgået en styrkelse af det syndikalistiske islet i fagforeningsinternationalen.

Legiens begrundelse for den sene udsendelse af IWW-skrivelsen er endvidere delvist selvmodsigende, det hedder: »Die Uebersetzung und vervielfältigung des Schriftenstück hat sich erst jetzt ermöglichen lassen...«⁹¹ Oversættelsen var, som Legien selv meddeler i samme rundskrivelse, det internationale sekretariat i hænde d. 13. sept. 1909.

Denne selvmodsigelse understreger rigtigheden af den ovenfor foretagne vurdering, at det internationale sekretariat bevidst har manipuleret med fagforeningsinternationalen, for at undgå, at IWW's ansøgning om optagelse og dens kompromitterende meddelelser om AFL og dens præsident skulle få nogen indflydelse af AFL's optagelse i ISLO.

IWW-skrivelsen indledes med en længere redegørelse, hvor fingrene ikke lægges imellem, for AFL's samarbejde med de amerikanske kapitalister og præsident Gompers vicepræsidentskab i National Civic Federation.⁹² Derefter redegjordes for IWW som »die revolutionäre Organisation auf wirtschaftlichem Gebiete...«. Efter således at have sat sin ansøgning i relief gik IWW over til

»einen Einblick in die Geschichte der Arbeiterbewegung der Vereinigten Staaten zu geben. Wir werden die verbrecherische Rolle veranschaulichen welche die AFL gespielt hat, seitdem sie an die National Civic Federation angeschmiedet wurde.«

Der kan således – måske bortset fra den mere pågående amerikanske form – konstateres overensstemmelse mellem Kautskys og IWW's kritik af Gompers/AFL for så vidt angår classesamarbejdet. Kritikken af Gompers fra det tyske socialdemokrati, hvis holdning må formodes at have haft nok så stor vægt i europæisk fagbevægelse som IWW's, har således bekræftet rigtigheden af IWW's beskyldninger mod Gompers og AFL. Legiens manipulationer i ISLO må ligeledes og ikke mindst forstås på denne baggrund. Kritikken i Neue Zeit udviklede sig til en skarp debat i den tyske arbejderpresse i efteråret 1909 – på samme tidspunkt som Legien sikrede sig AFL's tilslutning og ½ år før hans udsendelse af IWW-skrivelsen.⁹³ Denne debat er endvidere illustrerende for modsætningen mellem GGD og socialdemokratiet på ledelsesplan.

Anledningen til at Legien tog til orde var ifølge ham selv ikke kritikken fra partipressen og »unseren Parteiliteraten«, men at fagforeningsbladet »Der Textilarbeiter« »... sich bemüsstigt gesehen, in der gleiche Kerbe zu hauen.« Legien imødegik kritikken ikke ved at anfægte dens faktiske indhold, men ved at henvise til at Gompers blev modtaget af GGD som repræsentant for AFL. »Über seine persönliche politische und gewerkschaftliche

Tätigkeit ist er der amerikanischen Arbeiterschaft Rechenschaft schuldig, nicht uns.«⁹⁴

Overfor denne ikke-indblandings holdning, hvorved Legien ikke alene udstrakte GGD's neutralistiske politik direkte til det udenrigske område, men også satte sig ud over neutraliteten ved i det mindste indirekte at støtte Gompers og AFL's antisocialistiske politik – hveroverfor fremhævede Kautsky en internationalistisk position. Han så det som en socialistisk pligt at oplyse om den af AFL-præsidenten bedrevne politik »denn ich vertrete hier nicht bloss meine persönliche Interessen, sondern die des amerikanischen Sozialismus.«⁹⁵ I artiklen fremhævede Kautsky videre, at kritikken ikke kun kom fra den radikale socialistiske lejr, som Legien ville gøre det til, men også fra den tyske og internationale fagbevægelse, »... das bezeugte vor allem die jüngste internationale Konferenz der Gewerkschaftssekretäre in Paris, wo der Vertreter Österreichs unter dem Beifall der mehrheit der Gewerkschafter Gompers so behandelte, wie der Vizepräsident der Civic Federation es verdiente.«⁹⁶ Debatten fortsatte i samme spor over endnu et nr. af henholdsvis Correspondenzblatt og Neue Zeit.⁹⁷ Men modstanden i det tyske socialdemokrati var ikke kun begrænset til kredsen omkring det teoretiske tidsskrift Neue Zeit. Det viser det forhold, at partiets hovedorgan Vorwärts gengav Kautskys artikel »Die Civic Federation«.⁹⁸ Dette forhold ligesom selve striden kan tjene som illustration af modsætningen i den tyske arbejderbevægelse mellem fagbevægelse og parti.⁹⁹

Mens Legien og GGD-ledelsen således var udsat for en ganske voldsom kritik i den tyske fagbevægelse, blev kritikken i fagforeningsinternationalen ikke rettet mod den internationale sekretær direkte og den kritik Gompers blev udsat for var begrænset til den af Hueber på Paris-konferencen fremførte. De skandinaviske LO'er, for hvilke det ville have været en logisk konsekvens af deres samarbejde på skandinavisk plan i det mindste at tilslutte sig ÖGK's position, undlod at tage stilling i sagen.

Det samme blev tilfældet på den følgende konference, den syvende i Budapest 1911. På konferencen blev spørgsmålet om den amerikanske fagbevægelse aktualiseret, dels ved en IWW repræsentants tilstedeværelse, dels ved at CGT havde stillet forslag om IWW's optagelse i ISLO. Debatten kom primært til at dreje sig om Civic Federation og AFL's forhold til denne. Legien fremførte sit gamle standpunkt, »... at Civic Federations art og virksomhed ikke vedkom os. Her interesserer det os kun, hvad AFofL er i Amerika... Hvis vi på konferencen skal beskæftige os med de enkelte landes politiske forhold, kommer vi ind på et skråplan. Her skal vi kun beskæftige os med faglige spørgsmål.«¹⁰⁰ Hueber imødegik Legien, denne gang med tilslutning fra CGT. Begge LO'er var uenige med Legien i »... at vi skulle se bort fra arbejderbevægelsens politiske side.«¹⁰¹ Ved afstemningen om, hvorvidt IWW kunne tilsluttes ISLO blev denne enighed dog brudt. Kun CGT stemte for. IWW-repræsentanten fik tilladelse til at overvære konferencen. CGT's holdning var bestemt af ideologisk overensstemmelse med IWW, mens ÖGK gav udtryk for en principiel holdning i spørgsmålet

om sammenhængen mellem politisk og faglig virksomhed. Den stærkt socialdemokratiske ÖGK kunne ikke gå ind for den syndikalistisk orienterede IWW's tilslutning til ISLO.

Legiens fremgangsmåde i forbindelse med AFL's tilslutning og IWW's skrivelse blev ikke taget op på konferencen. Dette forhold kan tages som en bekræftelse på, at det internationale sekretariat i Berlin havde et reelt informationsmonopol, der gav sig udtryk i, at sekretariatet (= GGD) som det eneste i fagforeningsinternationalen havde et detaljeret overblik over udviklingen.¹⁰²

På ISLO's sidste konference i Zürich 1913 blev det amerikanske problem ikke behandlet. AFL's medlemsskab blev ikke anfægtet og IWW var hermed endegyldigt forsvundet ud af ISLO's problemkreds.

De skandinaviske LO'er havde som sagt ikke markeret sig eller stiltiende tilsluttet sig GGD i disse skarpe modsætningsforhold i ISLO. DsF rejste imidlertid et spørgsmål på Paris-konferencen, der kunne få vidtrækkende betydning både nationalt i Danmark og internationalt. Baggrunden herfor var den udvikling, der havde fundet sted i dansk fagbevægelse efter septemberforliget og specielt i årene op til 1909. På DsF's generalforsamling i april 1909 var en del stærke røster kommet frem med kritik af det fagretlige system som det havde udviklet sig siden storkonflikten i 1899.¹⁰³ Kritikken havde en del lighedspunkter med den syndikalistiske opposition, der udskilte sig fra 1910.¹⁰⁴ Kritikken faldt til dels sammen med DsF-ledelsens opfattelse af Septemberforliget, hvorfor man viste sig lydhor. Lydhørheden kom til udtryk i DsF's forslag til resolution på den internationale konference i Paris 1909 om arbejdstidens forkortelse og i den motivering C. F. Madsen gav forslaget.¹⁰⁵ Denne ligger i klar forlængelse af den opfattelse af storkonflikten og septemberforliget som J. Jensen havde givet udtryk for i 1901 i forbindelse med ISLO's dannelse.¹⁰⁶ Det er således snarere DsF-ledelsens og -flertallets opfattelse af situationen omkring 1909 som moden til en »styrkeprøve mellem de to hære«, end det er den af oppositionen fremførte kritik, der har foranlediget resolutionsforslaget på den internationale konference. Eller rettere, der har i denne henseende været et sammenfald mellem de to grupper i DsF.

Det danske resolutionsforslag var overordentligt vidtrækkende i sine konsekvenser. Den bevidste satsen på organiseret international støtte i strejkesituationer ville faktisk betyde, at den gamle omgangsskrue-teknik ville kunne anvendes i international målestok. De nationale fagbevægelser kunne således efter tur sætte de nationale kapitalister kniven for struben med hele den internationale fagbevægelses styrke bag sig og med en central dirigering af kampen. Denne taktik anvendt i international målestok ville imidlertid som første forudsætning kræve en organisatorisk styrke og en politisk enighed i de nationale fagbevægelser, der mindst var på højde med den danske fagbevægelses. En sådan tilstand fandtes ikke udenfor Skandinavien, måske med undtagelse af Østrig. Videre ville taktikken kræve en tilsvarende enhed i internationalen, hvilket ligeledes langt fra var realiteten.

DsF's forslag blev da også faktisk afvist på konferencen. ÖGK fandt, at forslaget burde »hänskjutas till internationella sekretariatet, at Danmark ställer material angående de danska förhållandena till sekretariatets förfogande samt att sekreteraren därefter sätter sig i förbindelse med de olika landssekretariaten...«. ¹⁰⁷ Forslaget blev vedtaget, hvorefter sagen gik over til at blive et spørgsmål om tilvejebringelse af pålidelige statistiske oplysninger om arbejdstidens længde – et spørgsmål, hvori perspektivet druknede. Heller ikke i skandinavisk sammenhæng synes DsF at have arbejdet videre med forslaget, hvilket formentlig skal ses i forbindelse med den formindskede betydning det skandinaviske samarbejde tillagdes efter dannelsen af ISLO.

Spørgsmålet om strukturen i fagforeningsinternationalen, som var blevet genoptaget på Paris-konferencen 1909, blev atter bragt frem i 1911 på konferencen i Budapest. Her forelå to dagsordenforslag, et fra CGT: »Afholdelse af internationale arbejdskongresser« og et fra AFL: »Fagforeningernes internationale føderation«. På CGT's forslag blev de to punkter behandlet under et.

Debatten herom blev stort set en gentagelse af Paris-konferencens, dog med den væsentlige forskel, at en organisatorisk omlægning ikke blev pure afvist. Det vedtoges at »... oversende forslagene til landscentralernes undersøgelse.« ¹⁰⁸ Denne åbning skete især i forhold til AFL's forslag, der havde anbefalet »at studere spørgsmålet om oprettelse af en 'International Arbejdsføderation'«, ¹⁰⁹ mens CGT havde krævet afholdelse af internationale kongresser straks.

På den sidste konference 1913 i Zürich genfremsatte både CGT og AFL deres forslag. Endvidere kom AFL med følgende forslag, som blev vedtaget: »Det internationale sekretariats navn forandres til 'Fagforeningernes Internationale Forbund' ¹¹⁰(FIF). I tilknytning hertil foreslog AFL nedsættelse af en komité til at »... udarbejde en plan for den praktiske gennemførelse af den amerikanske landsorganisations forslag.« ¹¹¹ Både Legien og Hueber modsatte sig dette, og Legiens forslag om at lade forslaget debatteres i LO'erne vedtoges. Navneforandringen var en ren formssag, der i og for sig blot medførte, at den internationale sekretær herefter blev præsident for FIF.

Konferencen i Zürich adskilte sig imidlertid fra de tidligere derved, at de Internationale Forbundssekretariater – IFS – var indbudt til at deltage som observatører. Endvidere havde ISLO i forbindelse hermed arrangeret en konference, den første i sin art, for IFS'erne, der fandt sted i umiddelbar forlængelse af ISLO-konferencen. Heri deltog LO-sekretærene som observatører. ¹¹²

Dette initiativ, der må ses som et første forsøg på at tilvejebringe et samarbejde mellem de to internationale faglige organiseringsformer, var i sin intention uhyre væsentligt. Det vidner om vilje til at udvide det internationale faglige samarbejde. Som følge af krigsudbruddet året efter fik initiativet imidlertid ingen umiddelbare praktiske konsekvenser. Formålet med

den fælles sammenkomst fremgår af en enstemmigt vedtaget resolution, foreslået af tekstilarbejdernes internationale sekretær, Shaw:

»Denne konferanse av landsorganisationernes repræsentanter og de internationale sekretærer er av den opfatning at den internationale organisation ville bli høiligen styrket ved en nærmere forbindelse med det internationale Byraa og ved at det internationale sekretariat driver et internationalt oversættelsesbyraa.«¹¹³

Spørgsmålet om et internationalt oversættelsesbyro gik igen i de fleste af IFS-sekretærernes indlæg. Det indtryk efterlades, at sproglige vanskeligheder og manglende kendskab til forbundenes nationale organisering og udvikling har været medvirkende til misforståelser, uoverensstemmelser osv. både indenfor de enkelte internationale forbund og disse imellem. Det vil være nærliggende, at se disse vanskeligheder i sammenhæng med svendevandringerne – det forhold, at disse formentlig har været i aftagende i perioden op mod 1914.¹¹⁴ Denne udvikling medførte, at en stadig mindre del af de faglærte arbejdere havde de sprogkunderskaber og det kendskab til udenlandske organisationsforhold, kort sagt den umiddelbare internationalistiske holdning som svendevandringerne havde formidlet. En holdning som havde været en væsentlig del af grundlaget for den tidligere internationale organisering.¹¹⁵ En holdning IFS-sekretærene efterlyste som forudsætning for en videreudvikling af det internationale samarbejde. Den internationale transportarbejdersekretær, Jochade, udtrykte det således:

»Videre må vi prøve at få mere korrekt kunnskap om forholdene innen de organisationer, som vi ønsker at bringe ind i bevægelsen, ellers vil vi ikke være i stand til at få nogen indflydelse over den. Det må gøres klart, at de ved tilslutning ikke mister sin uafhængighet, idet det ofte næres frygt for at dette vil være tilfældet. At gi en forklaring av vor internationale sammenslutnings historie og formål er fremfor alt en av de viktigste opgaver.«¹¹⁶

Der kan således fra 1913 spores tendenser til en udvidelse af den faglige internationalisme i retning af et nærmere samarbejde mellem de to faglige organiseringsformer. Et første skridt i denne retning var allerede gjort fra januar 1913, hvor det internationale sekretariat i Berlin påbegyndte udgivelsen af et internationalt fagligt organ »Internationale Gewerkschafts-Korrespondenz«.¹¹⁷ På IFS-konferencen blev det vedtaget, at bladet også skulle fungere som meddelelsesblad for de internationale forbundssekretariater.

Denne udviklingstendens til et nærmere og udvidet samarbejde i den internationale fagbevægelse kan i en vis forstand betragtes som et forsøg i retning af at kompensere for det forhold, der indirekte var blevet givet udtryk for på konferencen, at den umiddelbare internationalistiske bevidsthed formidlet af svendevandringerne var i aftagende. Erkendelsen heraf og tendensen til at kompensere herfor ved at bringe den internationale fagbevægelse op på et mere avanceret organisatorisk niveau blev imidlertid modvirket af den bevidste apolitiserings, der havde fundet sted i fagforeningsinternationalen fra begyndelsen og som var blevet endnu mere udpræget efter AFL's tilslutning og af det forhold, at ISLO med GGD som drivende kraft havde reduceret internationalismen til et mellemværende mellem landsorganisationernes ledere.

I sin helhed må denne udvikling vurderes som havende medvirket til at fagforeningsinternationalen blev sprængt og internationalismen brød sammen ved den imperialistiske krigs udbrud i 1914.

Afslutning

Det må afslutningsvis konstateres, at Legiens/GGD's stillingtagen i alle væsentlige modsætningsforhold i fagforeningsinternationalen blev afgørende for udfaldet af internationalens stillingtagen.

Spørgsmålet om fagforeningsinternationalens organisatoriske opbygning, der blev kædet snævert sammen med spørgsmålet om dens beskæftigelsesområde var gennemgående i hele den her behandlede periode.

Legien har formentlig præciseret sin og GGD's stilling i dette spørgsmål allerede på konferencen i København. Denne position blev opretholdt helt til 1913/14. Legien/GGD's opfattelse stod til en begyndelse i modsætning til DsF/de skandinaviske landsorganisationers, der havde tænkt sig et viderrækkende internationalt samarbejde à la det skandinaviske. Denne modsætning kom dog aldrig åbent til udtryk. DsF/de skand. LO'er affandt sig med GGD's formel for internationalt fagligt samarbejde. En væsentlig medvirkende årsag hertil kan have været det vidtgående om end langt fra fuldstændige sammenfald i organisatorisk opbygning og politisk udsyn, hvilket muligvis har bidraget til at tilsløre modsætningerne. I hvert fald kan der konstateres en ufuldstændig erkendelse af modsætningen til GGD's kurs i ISLO, der må føres tilbage til en uklar socialismeopfattelse i DsF/de skand. LO'er. ÖGK, der kan henregnes til den skandinaviske type af LO'er, havde en klarere socialismeopfattelse og erkendte modsætningen mellem sin og GGD's politik i ISLO. Dette kom til udtryk i en åbent markeret opposition til GGD's adskillelse af faglig og politisk virksomhed, men ikke til et brud med GGD's linie i ISLO, eller forsøg på at lade oppositionen få praktiske konsekvenser. I praksis var der således næppe tale om forskelle i ÖGK's og de skandinaviske LO'ers politik i fagforeningsinternationalen.

Videre kom Legiens/GGD's holdning i denne problemstilling til udtryk i forbindelse med CGT's og NASN's positioner i ISLO. Der blev her ikke alene markeret et modsætningsforhold, det kom også til et åbent brud, der resulterede i de to syndikalistiske LO'ers udtræden af ISLO. Den væsentligst medvirkende årsag til denne udgang på konflikten må søges i, at der her stod to politisk uforenelige fagforeningstyper konfronteret. CGT's syndikalisme stod ikke alene i modsætning til GGD's socialdemokratiske reformisme, men til holdningen hos den overvældende majoritet af LO'er i fagforeningsinternationalen. CGT's genindtræden bragte modsætningsforholdet frem på ny, men ingen optøning af fronterne.

Endelig kom modsætningsforholdet til udtryk i forbindelse med AFL's indtræden i ISLO. Der var her ligeledes tale om en fagforeningstype, der politisk var uforenelig med den socialdemokratisk-reformistiske – og det i en grad, der oversteg uforeneligheden i forhold til syndikalisterne. Alligevel

kom det ikke til noget brud med AFL, men tværtom til en tilnærmelse mellem GGD og AFL og til en åbning i ISLO overfor AFL's standpunkt i problemstillingen. Ved vurderingen af denne udvikling må der især tages hensyn til: GGD's modsætningsforhold på nationalt plan til SPD, der betød en cementering af reformismen i den tyske fagbevægelse. Hertil svarede på internationalt plan GGD's systematiske afpolitisering af ISLO. Videre må tages i betragtning GGD's modsætningsforhold i fagforeningsinternationalen til syndikalisterne, der blev af betydning i konflikten omkring og mellem AFL og IWW. Endelig må samarbejdet som det havde udviklet sig i ISLO med den engelske fagbevægelse tages i betragtning. Det kan formodes til en vis grad at have sløret de afgørende forskelle mellem tradeunionismen i dens engelske og amerikanske udgave og som sådan virket befordrende på samarbejdet med AFL.

Konkret viser overensstemmelsen mellem GGD's og AFL's bestræbelser i ISLO sig i den vægt begge LO'er lagde på at understrege betydningen af konkret praktisk fagligt arbejde, der sattes i modsætning til teoretisk/politisk arbejde. I dette interessesammenfald viste GGD's neutralistiske kurs overfor socialdemokratiet og AFL's anti-socialisme sig at være om ikke identiske så dog forenelige politiske positioner.

GGD's dominerende position i ISLO havde sit udgangspunkt i GGD's numeriske styrke, der til stadighed var sådan, at den tyske LO var den største i fagforeningsinternationalen.¹¹⁸ Dette forhold må ses sammen med GGD's effektive organisatoriske og administrative arbejde på nationalt og internationalt plan og med det forhold, at GGD kunne optræde som politisk formidler mellem de tradeunionistiske og de socialdemokratisk-reformistiske fagforeningstyper ved selv – og det i stigende grad, at indtage en slags mellemposition. Den var karakteriseret ved en gradvis opgivelse eller udvanding af det socialdemokratiske engagement til fordel for en voksende fiksering på interne faglige problemer i ISLO og disses løsning via reformer indenfor det bestående samfundssystem. I konsekvens af accepten fra det overvejende flertal af LO'er i ISLO af GGD's politik, må det konstateres, at denne udvikling ikke var specifik for GGD og ikke kun satte sit præg på fagforeningsinternationalen, men i varierende grad også gjorde sig gældende i flere af de socialdemokratisk-reformistiske fagbevægelser, således også i de skandinaviske. Denne udvikling var ikke ensbetydende med en overførsel til nationalt plan af GGD's politik. DsF og de øvrige skandinaviske LO'er bevarede den snævre forbindelse til socialdemokratiet ligesom det skandinaviske samarbejde fortsattes om end det blev afsvækket. Men det må konstateres, at de visioner DsF havde haft om et internationalt fagligt samarbejde efter skandinavisk mønster ved indkaldelsen af den første internationale faglige konference i 1901 ikke blev realiseret eller søgt realiseret, men blev opgivet. Alligevel kan man til en vis grad give J. Jensen ret, da han i et tilbageblik under 8. skandinaviske arbejderkongres i 1912 slog fast: »Men de skandinaviske kongresser har mægtigt bidraget til at fremme den praktiske internationalisme verden over.«¹¹⁹

Noter

- 1 om analysenivoer i fagforeningsstudier se Erik Christensen: Fagforeninger og lokalsamfund, Esbjerg 1976, især kap. II; Erik Christensen & Niels Mortensen: På vej mod en marxistisk fagforeningsteori, i Hæften for kritiska studier nr. 5, årg. 10, 177, s. 31-47 og Fl. Ibsen & Henning Jørgensen: Fagbevægelse og stat, Ålborg 1978, især afs. II & IV.
- 2 Karl Marx and Friedrich Engels über die Gewerkschaften. Besorgt vom Marx-Engels-Lenin-Stalin-Institut beim ZK der SED, Berlin/DDR 1953, s. 114-121. op. cit. s. 114.
- 3 ibid. op. cit. s. 119-21.
- 4 om IAA og de engelske fagforeninger se H. Collins: Karl Marx, the International and the British Trade Union Movement i: Science and Society vol. XXVI, No 4, 1962, s. 400-422.
- 5 se Haupt & Verde: De la Premiere a la Deuxieme Internationale, i Le Mouvement Social, No. 51, 1965, s. 114-125.
- 6 se Histoire de la IIe Internationale. Le Congres Possibiliste de 1889, Genevé, Minkoff Reprint 1976, s. 187-279.
- 7 jfr. LO-arkiv 1888 og 1889, Jensens korrespondance med Lavry og Gely. Det forekommer i denne forbindelse lidet troligt, at Jensen skulle være vendt tilbage fra 1888-kongressen »rystet i sit inderste over så megen luftig filosofi og så ringe forståelse for den praktiske verdens vilkår«. (Togeby: Var de så røde? s. 8).
- 8 se om disse fænomener Julius Clausen: Skandinavismen historisk fremstillet, København 1901. Henning Nielsen: Nordens enhed gennem tiderne bd. 1-3, København 1938, og Jørgen Hatting: Skandinavismen, i: Det forenede Norden. Fra Flensborg fjord til Ishavet, København 1943, s. 181-251.
- 9 jfr. M. Grass: Arbejderskandinavisme omkring 1. verdenskrig, s. 55-56, i Årbog for arbejderbevægelsens historie 4, 1974, s. 55-89.
- 10 se Dieter Fricke: Die deutsche Arbeiterbewegung 1869 bis 1914, Berlin Ø, 1976, s. 746-56.
- 11 Heinz Langerhans: Richtungsgewerkschaft und gewerkschaftliche Autonomie 1890-1914, i: International Review of Social History vol. II, 1957, s. 22-52 og 187-208. Se s. 41-42.
- 12 Landsorganisationer var blevet oprettet i Tyskland 1890, Østrig og Holland 1893, Frankrig 1895/96, Belgien, Danmark og Sverige 1898, England og Norge 1899 og Italien 1906. I Amerika oprettedes AFL (American Federation of Labour) 1886 og IWW (Industrial Workers of the World) 1905.
- 13 se Fritz Klenner: Die österreichischen Gewerkschaften, Wien 1953, s. 257ff., passim. Klenners påstand: »Eine vollständige gegenseitige Durchdringung von Partei und Gewerkschaften, eine völlige Identität dieser beiden Teile der Arbeiterbewegung bei gleichzeitiger Autonomie, ja Selbständigkeit beider, wie sie als Ideal auch den Arbeitern in anderen Ländern vorschwebte, gab es aber eigentlich nur in Österreich.« op. cit. s. 259 stemmer imidlertid ikke. En lignende karakteristik kunne gives af forholdet parti-fagbevægelse i de skandinaviske lande.
- 14 se LO-arkiv, kongresser, Tyskland, sag nr. 68, reg. nr. 531, 1899, brev fra Legien til DsF med indbydelse til at deltage i kongressen af 27. marts 1899. Endvidere DsF's forhandlingsprotokol 18., 29. april og 18. maj 1899.
- 15 se Social-Demokraten 3. april 1883.
- 16 Brev fra GFTU sign. Isaac Mitchell af 17. april 1901, LO-arkiv, England reg. nr. 311, sag. nr. 43, 1901.
- 17 Brev fra Mitchell af 17. maj 1901, ibid., reg. nr. 312.
- 18 do uden dato, ibid. reg. nr. 313.
- 19 se GFTU Report of the second annual General Council Meeting, 8-9 August 1901, London 1901, s. 11-13.
- 20 LO-arkiv, England, Sag. nr. 43, reg. nr. 321, 1901.
- 21 Social-Demokraten 18. aug. 1901.
- 22 Report of the second annual... s. 12.
- 23 Brev fra Jensen til Mitchell af 25. maj 1901; LO-arkiv, England, sag. nr. 43, reg. nr. 314, 1901.

- 24 LO-arkiv, kongresser, sag. nr. 50, reg. nr. 427, 1901.
- 25 se J. Jensens udkast til skrivelse, udateret men formentlig fra slutningen af maj eller begyndelsen af juni, LO-arkiv, kongresser, sag. nr. 50, reg. nr. 497, 1901.
- 26 Report, s. 13.
- 27 Jensens indbydelse til de ikke-skandinaviske landsorganisationer, LO-arkiv, kongresser, sag. nr. 50, reg. nr. 497, 1901. 10 år efter storkonflikten fandt DsF på den ene side, at tiden for en ny »styrkeprøve mellem de to hære« var ved at nærme sig og på den anden side, at det internationale samarbejde i ISLO var tilstrækkeligt stærkt til, at styrkeprøven ikke blot behøvede at være et nationalt anliggende, jfr. nedenfor.
- 28 Socialdemokraten 23. aug. 1901, jfr. også Beretning for den 6. skandinaviske arbejderkongres, Århus 1901, s. 3.
- 29 Correspondenzblatt 2. sept. 1901, s. 568-70.
- 30 GFTU Ninth Quarterly report, september 1901, London 1901, s. 8-9.
- 31 Social-Demokraten 29. nov. 1901. Det har ikke været muligt at få fat i Octors pjece.
- 32 S-D 28. aug. 1901.
- 33 GFTU Ninth Quarterly Report, sept. 1901, s. 9.
- 34 LO-arkiv, kongresser, sag. nr. 11, reg. nr. 124, 1902. Legiens rundskrivelse er udateret men det medfølgende brev er dateret 25. marts 1902. Legiens datoangivelse stemmer ikke med den samtidige i S-D for 28. aug. 1901.
- 35 Konferencerne 1903, 1909, 1911.
- 36 Det bør dog påpeges, at der også de skandinaviske LO'er imellem gjorde sig modsætninger gældende, jfr. nedenfor, men i international sammenhæng var de forsvindende. Se herom Edv. Bull: Arbejderbevægelsens stilling i de tre nordiske lande 1914-1920 i Tidsskrift for arbejderbevægelsens historie, 2, 1976, s. 3-28.
- 37 Stuttgart 1902 og Dublin 1903.
- 38 jfr. Legiens beretning, i LO-arkiv, sag nr. 11, reg. nr. 124, 1902.
- 39 citeret efter »Protokol for den 2. internationale konference af sekretærerne for de faglige landsorganisationer«, s. 3, i LO-arkiv, kongresser, sag. nr. 11, reg. nr. 1074, 1902. Protokollen er en håndskrevet oversættelse af den tyske tekst, offentliggjort som »Protokoll der zweiten internationalen Konferenz der Sekretäre der Landesorganisationen der Gewerkschaften«, Stuttgart u. å.
- 40 se brev fra CGT til Legien af 7. april 1905, i LO-arkiv, kongresser, 1905, læg 4, jfr. endvidere konferenceberetningen, hvor spørgsmålet ikke ses behandlet.
- 41 cit. efter J. Sassenbach: Twenty-Five Years of International Trade Unionism, Amsterdam 1926, s. 11/12. Jfr. endvidere ovenfor.
- 42 ibid. s. 10/11.
- 43 se brev fra Griffuelles til Olsen af 13. april 1904, i LO-arkiv, ks. 550, 1904, reg. nr. 486, sag nr. 67.
- 44 Brev fra Legien til Olsen af 28. april 1904, i LO-arkiv, ks. 550, 1904.
- 45 se rundskrivelse fra ISLO af 2. dec. 1904, i LO-arkiv, ks. 550, 1904, sag nr. 67, reg. nr. 489.
- 46 se skrivelse fra CGT til ISLO af 7. april 1905, i LO-arkiv, kongresser, 1905, læg 4. Internationale konference.
- 47 ibid.
- 48 brev fra Legien til CGT af 22. april 1905, ibid.
- 49 brev fra CGT til Legien af 5. maj 1905, ibid.
- 50 jfr. nedenfor.
- 51 se LO-arkiv, kongresser, 1905, læg: 4. Internationale konference; brev af 13. maj 1905 fra Legien til Olsen.
- 52 Legiens redegørelse for sagen på konferencen, cit. efter Beretning over den 4. konference, s. 27, i Anden internationale beretning om fagforeningsbevægelsen, 1904, København 1905, s. 21-40.
- 53 ibid. s. 29.
- 54 ibid. s. 37.
- 55 ibid. 3. 37-38.
- 56 ibid. s. 38 og 39.

- 57 om massestrejkedebatten se Curt Sørensen: *Marxismen og den sociale orden*, bd. 2, s. 340ff.
- 58 LO-arkiv, kongresser, sag nr. 96, reg. nr. 651, 1903.
- 59 se Walter Kendall: *Gewerkschaften in Europa*, Hamburg 1977, s. 241-43.
- 60 cit. efter Beretning over den 5. konference..., s. 14, i Fjerde internationale beretning om fagforeningsbevægelsen 1906, Kristiania 1908, s. 12-32. NASN havde selv før konferencen vedtaget at udtræde af ISLO, men denne meddelelse indløb først på konferencens sidste dag efter beslutningen om at udelukke NASN, se *ibid.* s. 32.
- 61 *ibid.* s. 14.
- 62 *ibid.* s. 15.
- 63 I denne forbindelse kan der peges på, at teoridannelsen i den østrigsk arbejderbevægelse var betydelig mere fremskreden end tilfældet var i de skandinaviske arbejderbevægelser, eller rettere, at der her var tale om en egentlig selvstændig teoridannelse, den s.k. austromarxisme. Om austromarxismen, der netop udvikledes i begyndelsen af det 20. årh. se Norbert Flugel: *Austromarxisterne 1904-34*, i *Årbog for arbejderbevægelsens historie*, 3, 1973, s. 85-109 og H.-J. Sandkühler & R. de la Vega (ed.) *Austromarxismus*, Wien 1970, især indledningen s. 6-49.
- 64 citeret efter beretningen fra konf., s. 16.
- 65 se Isaac Deutschers artikel i W. Galenson (ed.) *Comparative Labour Movements*, New York 1952, og *Tredie internationella berättelse*, Stockh. 1907, s. 14/15ff.
- 66 cit. efter Beretning over den 4. konference, s. 22.
- 67 *ibid.*
- 68 *ibid.* s. 23.
- 69 jfr. ovenfor.
- 70 Fra og med 1903 udgav ISLO årlige internationale beretninger med oplysninger om fagbevægelsen i de enkelte lande, en almen oversigt og en beretning fra den internationale sekretær. Disse beretninger indeholder også referaterne fra de internationale konferencer. Beretningerne udkom til og med 1912. For årene 1913-19 foreligger en kort samlet beretning udgivet i 1919.
- 71 om IWW og dens modsætningsforhold til AFL se Steen Illeborg: *Et amerikansk industriarbejderforbunds opståen, udvikling og undertrykkelse. The Industrial Workers of the World 1905-1917*, København 1973 (utrykt).
- 72 jfr. rundskrivelse fra Legien af 20. feb. 1909, i LO-arkiv, kasse 551, 1909.
- 73 cit. efter Beretning over 5. int. konf. 1907, s. 18.
- 74 se Illeborg s. 68ff.
- 75 jfr. skrivelse fra IWW af 17. august 1909, s. 3, i LO-arkiv, ks. 551, læg: AFL & IWW, og rundskrivelse fra Legien af 8. april 1909, *ibid.*, kongresser, 1909.
- 76 cit. efter »Sjätte internationella konferensen...», s. 24, i *Sjätte intern. berättelsen över fackföreningsrörelsen 1908*, Stockh. 1910, s. 19-53.
- 77 *ibid.* s. 24.
- 78 *ibid.* s. 32.
- 79 se *ibid.* s. 33, for den nøjere udformning af det franske forslag se »Antrag zur Bildung eines internationalen Arbeiter Vereinigung, nebst Statuten, eingerichtet von d. Konföderation der Arbeit Frankreichs«, i LO-arkiv, kongresser 1909.
- 80 *ibid.* s. 34.
- 81 *ibid.* s. 35 og 36.
- 82 *ibid.* s. 36.
- 83 cit. efter Kautsky: Samuel Gompers, s. 678, i *Neue Zeit*, 13. Aug. 1909, Nr. 46, s. 677-685.
- 84 *ibid.* s. 679.
- 85 *ibid.* s. 684.
- 86 cit. efter »Sjätte internationella konferensen...», s. 44.
- 87 se rundskrivelse af 8. juli 1910, fra Legien, i LO-arkiv, ks. 551, 1910.
- 88 Rundskrivelse fra Legien af 9. dec. 1909, i LO-arkiv, ks. 551, 1909.
- 89 jfr. ovenfor, senest i forbindelse med 1907-konferencen.
- 90 Rundskrivelse af 9. dec. 1909.
- 91 Rundskrivelse af 8. juli 1910.

- 92 Skrivelsen er dateret 17. aug. 1909, i LO-arkiv, ks. 551, 1909, læg: AFL & IWW. National Civic Federation blev dannet i 1900 »to bring together various leaders of the community in order to avoid social unrest and disturbances.« Den bestod af ledende kapitalister af liberal observans og altså også af AFL's præsident, se H. Pelling: *American Labour*, Chicago 1960, op. cit. s. 101.
- 93 om den tyske arbejderpresse og dens udbredelse se Dieter Fricke: *Die Deutsche Arbeiterbewegung 1869 bis 1914*, Berlin 1976, s. 363-479.
- 94 Correspondenzblatt 16. okt. 1909, nr. 47, s. 656.
- 95 cit. efter Kautsky: *Die Civic Federation*, i *Neue Zeit*, 29. okt. 1909, s. 132, jfr. også ibid. 12. nov. 1909, s. 254.
- 96 ibid. s. 137, om Huebers imødegåelse af Gompers jfr. ovenfor.
- 97 se Correspondenzblatt 6. nov. 1909 og *Neue Zeit* 12. nov. 1909.
- 98 se *Vorwärts* nr. 256.
- 99 Det kan være af interesse her at pege på, at revisionisternes blad *Sozialistische Monatshefte* d. 9. sept. 1909 tog stilling i debatten imod *Neue Zeit*'s artikel »Samuel Gompers« og for GGD's modtagelse af Gompers.
- Det kan bidrage til forklaringen på, hvorfor de tyske faglige ledere vedblev at være organiserede socialdemokrater trods det til tider voldsomme modsætningsforhold til partiledelsen. De betragtede i vid udstrækning revisionismen som det teoretiske modsvar til deres reformistiske praksis, jfr. H.-J. Steinberg: *Sozialismus und deutsche Sozialdemokratie*, Bonn 1972.
- 100 cit. efter Syvende internationale konference ..., s. 19, i Ottende internationale beretning over fagforeningsbevægelsen 1910, København 1912, s. 17-57.
- 101 ibid.
- 102 Det bør her understreges, at ISLO's virksomhed alene er blevet undersøgt på grundlag af det i DsF's arkiv beroende materiale. En undersøgelse af ISLO's arkiv ville formentlig være betydeligt mere oplysende.
- 103 se DsF's forhandlingsprotokol 22.-24. april 1909, pkt. 1, og det forkortede referat i »Arbejderen« 8. og 15. april 1909.
- 104 se herom Bang m. fl.: *Fagoppositionens Sammenslutning 1910-21*, Århus 1975 og Curt Sørensen: *Den syndikalistiske ideologi i den danske arbejderbevægelse - ca. 1910-21*, i *Historie*, Ny Rk. VIII, 3, 1969, s. 273-315.
- 105 LO-arkiv, kongresser, 1909 og Sjätte internationella konferencen, s. 42, i Sjätte internationella berättelsen ..., Stockholm 1910, s. 19-53.
- 106 se ovenfor.
- 107 cit. efter Sjätte internationella konferencen ..., s. 42/43.
- 108 cit. efter Syvende internationale konference ..., s. 38 i Ottende internationale beretning ..., København 1912, s. 17-57
- 109 ibid. s. 37.
- 110 cit. efter Referat fra den 8. internationale konference ..., s. 37, i Tiende internationale beretning om fagforeningsbevægelsen 1912, Kristiania 1914, s. 1-58.
- 111 ibid. s. 38.
- 112 24 forbundsinternationale repræsenteret, se 8. internationale konference, s. 5 og 61-66 i Tiende internationale beretning ..., Kristiania 1914, s. 1-73.
- 113 cit. efter Referat fra den 8. internationale ..., s. 49. Det omtalte internationale byro er ikke ISB, men det internationale sekretariat i Berlins kontor.
- 114 se herom seminarpapirerne fra John A. Logue: *Toward a Theory of Trade Union Internationalism*, RUC 1978 og Gerd Callesen & John A. Logue: *Social-Demokraten and Internationalism*. RUC 1978.
- 115 se ovenfor afs. 2.
- 116 cit. efter Referat fra den 8. internationale ..., s. 47.
- 117 IGK udkom på de tre hovedsprog og blev også oversat til dansk.
- 118 Om LO'ernes medlemstal se Ref. fra 8. intern. konference, s. 8-9.

Zusammenfassung

Der Vorläufer des Internationalen Gewerkschaftsbundes, das Internationale Sekretariat der Landesorganisationen (ISLO), wurde im Jahre 1901 gegründet. Als Hintergrund der Gründung werden drei Traditionen der internationalen Arbeiterbewegung genannt: 1) die Internationale Arbeiterassoziation, 2) die internationalen Berufssekretariate und 3) der Arbeiterskandinavismus. Die Bildung der ISLO war ein Ergebnis der Bestrebungen der dänischen Landesorganisation, De samvirkende Fagforbund (DsF). DsF war die treibende Kraft in der skandinavischen Zusammenarbeit, die schon im Jahre 1886 in der Form von Kongressen begann. Ausserdem hatte sich DsF eine zentrale Position in der internationalen Gewerkschaftsbewegung verschafft, nicht am wenigsten auf Grund ihrer grossen organisatorischen Errungenschaften. Diese Position galt besonders in Bezug auf die Landesorganisationen Deutschlands und Englands. DsF konnte also die verschiedenartigen Bestrebungen in der internationalen Gewerkschaftsbewegung zu einem tragfähigem Bündnis zusammenschliessen. Abgesehen von der Gründungsperiode vermochte DsF jedoch nicht die ISLO zu prägen. Schon nach der ersten Konferenz in Kopenhagen 1901 ging die leitende Rolle an die Generalkommission der Gewerkschaften Deutschlands (GGD) und deren Vorsitzenden Carl Legien über.

In der ganzen Periode bis 1914 entwickelte sich die ISLO unter der unbestrittenen Führung der GGD. Die Entwicklung wird in drei Phasen aufgeteilt: 1) eine Konstituierungsphase (1901-1905), 2) eine Konsolidierungsphase (1905-1909) und 3) eine Ausbauphase (1909-1913/14). Die erste Phase wurde vom Gegensatz zwischen den sozialdemokratischen, reformistisch orientierten und den trade unionistischen Landesorganisationen auf der einen Seite und den syndikalistischen Landesorganisationen in Frankreich und den Niederlanden auf der anderen Seite gekennzeichnet, die mit dem Ausscheiden der Syndikalisten endete. Der Gegensatz bestand hauptsächlich darin, dass die Syndikalisten nicht nur eine rein gewerkschaftliche/trade unionistische Organisation von leitenden Gewerkschaftlern anstrebten. Im Gegenteil wünschten sie eine breitere Organisation und suchten die ISLO zu politischer Stellungnahme zu bewegen. Damit unterstrichen sie auch ihre Abneigung gegen die Arbeitsteilung der ISLO mit der II. Internationale. Das Ausscheiden der Syndikalisten bedeutete eine Stärkung der GGD-Position in der ISLO. Die zweite Phase wurde durch die Konsolidierung der ISLO auf einer reformistischen Grundlage mit neutralistischen Obertönen charakterisiert. In der dritten Phase nahm die Confédération Générale du Travail (CGT) Frankreichs wieder ihren Platz in der ISLO ein, und die alten Gegensätze entstanden aufs neue. Die Ausbauphase wurde aber primär durch den Eintritt der American Federation of Labor (AFL) gekennzeichnet. Hiermit entstand eine Allianz zwischen den zwei stärksten Landesorganisationen der Welt: die GGD und der AFL, die dazu führte, dass die ISLO immer neutralistischer gegenüber der Sozialdemokratie auftrat und damit immer mehr entpolitisiert wurde. In diesem Prozess muss man einen Teil der Erklärung der Niederlage der internationalen Arbeiterbewegung im Jahre 1914 suchen.